

Försvarshögskolan
Management institutionen
Chefsprogrammet 99-01

Oberstløytnant Truls Erik Gustavsen
Chefsprogrammet 99-01

STRATEGI – POLITIKK – MILITÆRMAKT
Handlingsrommets variabler
-
En studie om en ideamodel

Veileder :

Forsker Birgitta Rydén
Övlt Einar Olsson
Försvarshögskolan

Innhold

1. Innledning	6
1.1 BAKGRUNN OG PROBLEM	6
1.2 HENSIKT.....	9
1.3 TEORETISK UTGANGSPUNKT.....	12
1.3 METODE OG KILDER	15
1.5 AVGRENSNINGER OG FORUTSETNINGER	18
1.6 DEFINISJONER.....	19
1.6.1 Variabler.....	19
1.6.2 Handlingsrom.....	19
1.6.3 Strategi	19
1.6.4 Politikk	20
1.6.5 Militærmakt	20
1.6.5.1 Logistikk.....	20
1.7 TIDLIGERE FORSKNING.....	21
1.8 DISPOSISJON.....	22
2. Teori og modellutvikling	24
2.1 GENERELT	24
2.2 SYSTEMTEORI.....	24
2.2 KYBERNETIKK.....	26
2.3 SAMMENFATNING TEORI OG METODE	28
3. En idéell modell for ideal handlingsrom.....	30
3.1 GENERELT	30
3.2 DEN MENNESKELIGE ORGANISMEN SOM MODELL.....	30
4. Politikk -Indre variabler for en stats handlingsrom.....	33
4.1 STATEN SOM AKTØR.....	34
4.2 DET POLITISKE SYSTEM	35
4.2.1 Regjeringen.....	35
4.2.2 Riksdagen.....	35
4.3.3 Medias rolle – den tredje makten.....	36
4.4 FÖRSVARSMAKTEN	36
4.4.1 Det militær-kommunale komplekset	37
4.6 NASJONALE INTERESSER.....	37
4.7 ØKONOMISKE FORHOLD	38
4.8 ØKOLOGISKE FORHOLD	39
5. Politikk - Ytre variabler for en stats handlingsrom	39
5.1 DET GLOBALE NIVÅET	40
5.1.1 FN.....	40
5.1.2 Global økonomi og økologi.....	41
5.2 DET REGIONALE NIVÅET	42
5.2.1 EU.....	42
5.2.2 NATO.....	43

5.2.3 Den nordlige dimensjon.....	44
5.3 SAMMENDRAG AV KAPITTEL 4 OG KAPITTEL 5	45
6. Strategi.....	47
6.1 GENERELT	47
6.2 NASJONAL STRATEGI.....	47
6.3 MILITÆR STRATEGI.....	49
6.4 SAMMENDRAG STRATEGI.....	49
6.5 SAMMENDRAG INDRE- / YTRE RAMMEFAKTORER OG STRATEGI.....	50
7. Militær kapasitet.....	52
7.1 DEN DOKTRINELLE DELEN	52
7.2 DOKTRINENS FUNKSJON	54
7.3 DEN SUBSTANSIELLE DELEN	55
7.4 LOGISTIKK.....	56
7.4.1 Internasjonale innsatser	57
7.5 OFFISERSKOMPETANSE.....	58
7.6 FORHOLDET MELLOM DOKTRINELL- OG SUBSTANSIELL DEL.....	60
7.7 OPPDRAGET	62
7.7.1 Det militære oppdraget - NATO.....	63
7.7.3 Det militære oppdraget - Sverige	64
7.8 FORHOLDET MELLOM MILITÆR KAPASITET OG OPPDRAG.....	65
7.9 SITUASJONEN FOR FÖRSVARSMAKTEN	68
7.9.1 Den doktrinelle delen.....	68
7.9.2 Den substansielle delen	70
7.9.3 Oppdraget.....	71
8. Teoritilknytning.....	72
9. Modelltilknytning	73
9.1 EN EKSEMPLIFISERING.....	78
9.1.1 Barentshavet 1989.....	78
9.1.2 Kinahavet 2001	79
10. Konklusjon	82
11. Fremtidig forskning.....	84
12. Abstract in English.....	85
Kildeoversikt.....	87

Fig 1: Handlingsrommets dynamikk.	side 9
Fig 2: Buzan, enkel modell	side 13
Fig 3: Studiens variabler	side 16
Fig 4: Systemprosessen	side 26
Fig 5: Systemprosessen med kontrollfunksjon	side 27
Fig 6: Idealmodellens indre påvirkning	side 31
Fig 6b: Idealmodell for ideal handlingsrom	side 32
Fig 7: Regjeringens utenrikspolitiske handlingsrom.	side 46
Fig 8: Forholdet mellom ideal og minimalt omfattende strategi.	side 50
Fig 9: Forutsetninger for en nasjonal strategi.	side 51
Fig 10: Sammenhengen mellom doktrinell og substansiell del	side 61
Fig 11: Venn-diagram over sammenhengen mellom oppdrag, styrkestruktur og doktrine.	side 65
Fig 12: Handlingsrommets påvirkning av politikk, strategi og militærmakt.	side 77

STRATEGI – POLITIKK – MILITÆRMAKT

Handlingsrommets variabler

-

En studie om en idealmode

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og problem

Begivenhetene i 1989-1991, fra Berlinmurens fall til Sovjetunionens oppløsning, har vært gjenstand for hyllemeter med analyser, men så var begivenhetenes betydning for internasjonal politikk også av fundamental karakter. Den kalde Krigen la strukturelle føringer på internasjonal politikk, som klart bidro til å begrense de enkelte lands, og da særlig småstatens, mulighet til å føre en selvstendig utenriks- (til en viss grad også innenriks-) politikk. I en storkonflikt mellom de to øst-vest blokkene ville en krig raskt kunne utvikle seg i ubegrenset og total retning og dermed true nasjonen, staten og territoriet. Forsvaret av territoriet var derfor synonymt med nasjonens og statens overlevelse. Sikkerhetspolitikken hadde forrang over all annen politikk, og militærmakten hadde forrang blant de sikkerhetspolitiske virkemidlene.

Det internasjonale systemet var bi-polært hegemonisk, dvs. at det var i hovedsak to "*camps*" av stater som stod mot hverandre i supermaktene USA og Sovjetunionen. De to militærblokkene NATO og Warszawapakten utgjorde hovedaktørene for den bi-polære strukturen. Balansen i systemet ble opprettholdt av trusselen om ukontrollert eskalering til en gjensidig utslettende atomkrig.

De stater som ikke var medlemmer av noen av de to dominerende militærblokkene, de nøytrale og alliansefrie statene, var likevel i større eller mindre grad utsatt for denne strukturens føringer, selv om noen av disse kunne utnytte sin posisjon ved å spille de to supermaktene ut mot hverandre og slik øke sitt handlingsrom. For småstaten Sverige ble Forsvarets funksjon

primært å forbli krigsavventende gjennom en passiv avskrekningsrolle. Sverige hadde liten handlingsfrihet gjennom det sikkerhetspolitiske systemet. Dette som følge av det grunnleggende valget av *"alliansefrihet syftande til neutralitet"*.

Med Den kalde Krigens slutt forsvant også den akutte trusselen, særlig mot de europeiske staters sikkerhet. Gradvis mistet sikkerhetspolitikken sin dominerende posisjon i internasjonal politikk. Sikkerhetspolitikken kan ikke lenger defineres kun i militære termer. Sikkerhetspolitikken og strategibegrepet har fått en ny funksjon

*"I det nye Europa måste landets ledning kunna koordinera en bred uppsättning verktyg i syfte att förverkliga våra intressen."*¹

Men selv om andre virkemidler enn militærmakt har fått en mer fremtredende rolle (som økonomi, diplomati, handel, mm), har likevel militærmakten blitt vesentlig mer anvendelig enn under Den kalde Krigen. Militærmakt som et virkemiddel var på grunn av terrorbalansen nærmest satt på sidelinjen. I dag ser vi virkemiddelet i kontinuerlig bruk.

En positiv utvikling av det europeiske sikkerhetssystemet er blant annet avhengig av en fortsatt avspenning mellom supermakten USA og stormakten Russland. Samtidig må fredeligere relasjoner mellom de gamle og nye demokratiene i Europa skapes.

Sikkerhetspolitikk handler om sikkerhet, for hvem, mot hvem eller mot hva. Det nye Europa stiller politikere så vel som militære overfor nye utfordringer. For politikere gjelder det å bli kjent med å forstå militærmakten som et utenrikspolitisk virkemiddel. Politikerens rolle blir å velge de mål som midlene skal tilpasses. For de militære ligger utfordringen i å tilpasse virkemiddelet til de oppgavene det skal utføre ut i fra de bevilgede økonomiske rammer og samtidig best tilpasse virkemiddelet de politiske mål.

---

¹ Helkama-Rågård, Anna & Wedin, Lars,. Strategisk årsbok 2000. *"Svenska intressen - Strategier för et nytt Europa."* s 10

Svensk sikkerhetspolitikk var fra begynnelsen koblet til forsvarets rolle for Sveriges sikkerhet og til utenrikspolitikkenes ansvar for Sverige som internasjonal aktør.² Sikkerhetspolitikk var synonymt med å bevare nasjonen. Nøytralitetsmålets absolutte uvilkårlighet er de siste årene blitt myket opp. Samvirke med EG-EU og NATO viser at svensk sikkerhetspolitikk nå har fått en såvel nasjonal som internasjonal dimensjon. Sverige er blitt en eksportør av sikkerhetspolitikk. Sverige har gjort et strategisk veivalg der alliansfriheten i fred ikke lenger bare skal "*byfte neutralitet i krig*", men hvor alliansefriheten i tillegg skal sikre freden mot krigen.

Sikkerhetspolitikkenes ytterste mål er å skape en fredeligere verden. Utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikken henger nøye sammen. Politikkenes mange variabler må settes i system slik at regjeringens handlingsrom og strategi blir mest mulig dynamisk og harmoniserer med sikkerhetspolitikkenes mål og vilkår.³ Militærmakt og en eventuell bruk av militær kapasitet må være i harmoni med disse målsettingene.

Samtidig som den svenske regjering nå ønsker å bruke militærmakt mer aktivt i krise og konflikthåndtering, ser vi at virkemiddelet, militærmakten, gjennomgår organisatoriske endringer og omfattende nedskjæringer.

Om militærmakt skal kunne fungere som et politisk instrument, vil min studie vise at det alltid må være harmoni mellom den militære kapasitet og de nasjonale og utenrikspolitiske målsettinger.

Studien vil også vise at iverksetting av en militær operasjon uten forankring i et troverdig militærapparat, vil virke motsatt av det ønskelige, fordi synergien av virkemiddelet selv, kan føre til en mislykket utenriks- og sikkerhetspolitikk. En slik uheldig utvikling kan resultere i at regjeringens handlingsrom vil reduseres, et handlingsrom hvis formål er å trygge svensk sikkerhet. De fremtidige handlingsmulighetene elimineres suksessivt som

---

² Andrén, Nils., "*Alliansfrihet och internationell samverkan*" i Strategisk årsbok 2000, s 32.

³ Andrén., Strategisk årsbok 2000, s 29.

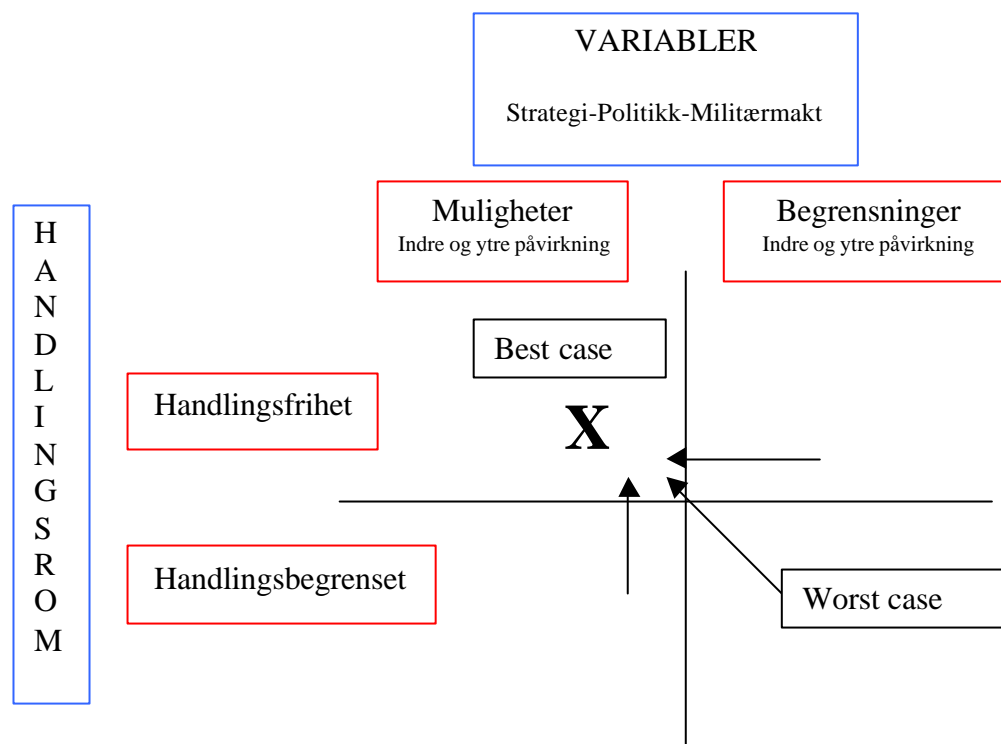
følge av militærmaktens manglende evne til å virke som et utenrikspolitisk middel.

Militærmaktens troverdigheten blir derfor et sentralt tema i studien.

1.2 Hensikt

Min ambisjon med denne studien er å konstruere og diskutere en idealmodell for å kunne skape politisk handlingsrom i et generelt sikkerhetsrelatert perspektiv. Idealmodellen omfatter de tre variablene strategi, politikk og militærmakt, som forventes å påvirke det politiske handlingsrommet. Det sikkerhetsrelaterte perspektivet omfatter forsvars-, sikkerhets-, og utenrikspolitikk.

Jeg vil legge tyngdepunktet på en diskusjon om militærmakten som et av flere politiske virkemidler. Diskusjonen om militærmaktens troverdighet i forhold til en nasjons interesser og strategi vil stå sentralt i diskusjonen. Det utenrikspolitiske handlingsrommet blir derfor studiens sentrale handlingsrom. Kompleksiteten i det utenrikspolitiske virkemiddelet, militærmakt, og hvordan de tilsynelatende uvesentlige variablene innenfor denne kontekst kan påvirke den overordnede nasjonale målsetting, vil bli nøye diskutert og begrunnet.

Fig 1: Handlingsrommets dynamikk.

Figuren viser hensikten med regjeringens politikk. Målet vil alltid være rettet mot et vidt spekter av muligheter gjennom optimal handlingsfrihet.

Å forstå at en stats strategi og politikk henger nøye sammen er tilsynelatende enkelt. Helmuth von Moltke sier bl a: *War is as General von Clausewitz remarked, "the continuation of politics by other means". Politics can therefore unfortunately not be divorced from strategy, it uses war to obtain its end, it influences the beginning and end of war.*⁴ Politikk kan derfor ikke bli skilt fra strategi. Jeg vil derfor i denne studien analysere denne tesen, og samtidig diskutere hvilke faktorer som påvirker det politiske handlingsrom hvor denne strategien formes. Hovedproblemformuleringen og hensikten med studien blir derfor å besvare spørsmålet:

- Hvordan påvirkes en stats handlingsrom?

I sitt bidrag til Strategisk Årbok 2000 stiller Olof Santesson spørsmålet; *"om det går at skapa den breda och begripliga diskussion om våra säkerhetspolitiska vegval, som er absolut nödvändigt for ett medborgerligt engagemang i dessa frågor?"*⁵

Santesson savner et engasjement i det svenske folk for å skape et fundament for svensk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Han ønsker en debatt om strategiske veivalg og bruk av militærmakten som et middel i denne strategien. Mangelen på debatt, tolker jeg bl a som en følge av kompleksiteten og endringen i såvel sikkerhets- som maktbegrepet.

Sikkerhetsbegrepet har utvilsomt gått gjennom en betydelig utvikling etter avslutningen av Den kalde Krigen. Sikkerhetsbegrepet var tidligere synonymt med militær sikkerhet for statens overlevelse. I tradisjonell sikkerhetspolitisk tenkning var referanseobjektet staten som territorium, politiske system og samfunn. Fraværet av den eksistensielle trusselen mot staten har imidlertid ført til at det er blitt fokusert på trussel mot andre, mer begrensede sektorer av

---

⁴ Helmut von Moltke., *"Moltkes Kriigslehren"*, 1912.

samfunnet, som trusselen mot miljøet, mot økonomisk velstand, mot kulturen og mot deler av samfunnet (fra terrorister og organisert kriminalitet)⁶. Sammenhengen er ikke desto mindre interessant. Spesielt blir diskusjonen om kompleksiteten og muligheten for anvendelse av militærmakt en viktig del av regjeringens handlingsrom. Så også i denne studien.

Begrepet makt har vært og er stadig gjenstand for en betydelig diskusjon innenfor flere fagfelt, men særlig innenfor samfunnsvitenskapene. Sosiologen Max Weber var opptatt av makt utøvd av aktører i en sosial kontekst, et institusjonalisert samfunn. Makt var tvang, og staten var den eneste som var legitimt kvalifisert til å bruke maktmidler.⁷ Makt kan sies å utøve innflytelse eller påvirkning i den hensikt å hevde egne interesser. For å utøve denne makt må en rå over maktressurser og samtidig ha evne og vilje til å utnytte disse, om nødvendig. Den som har de største ressursene vil få sin vilje gjennom. Militærmakt blir derfor en viktig ressurs og kan brukes som en målestokk for nasjonens egen makt. Militærmakt består av en mengde variabler som alle spiller inn på muligheten for å anvende den samme militære makt. En underliggende problemformulering jeg vil svare på blir derfor:

- Hvilke forutsetninger må ligge til grunn ved en eventuell bruk av militærmakt i relasjon til den svenske utenrikspolitiske ambisjonen?

Santesson savner nasjonalt engasjement for å diskutere svensk sikkerhetspolitikk. Kompleksiteten er betydelig og kanskje er det ikke så merkelig at diskusjonen uteblir. Kompleksiteten til tross. Det er denne komplekse interaksjonen mellom strategi, politikk, militærmakt og hvilke faktorer som påvirker regjeringens handlingsrom, denne studien skal omfatte.

Kompleksiteten fordrer en nøye avgrensning av de ulike variablene. For å håndtere denne problematikken vil jeg vie mye av min oppmerksomhet rundt teoridelen som jeg bruker til å konstruere mitt eget hjelpemiddel, en *"idéell*

---

⁵ Santesson, Olof., "På spaning efter en strategidebat", i Strategisk årsbok 2000, s 10.

⁶ Buzan., "enkel model", Fig 1.

⁷ Barry Buzan., "People States & Fear", s 8-10.

modell for ideal handlingsrom." Dette diskuteres i kapittelet om *teori* og *introduksjonen til idealmodellen*.

- En tredje ambisjon blir derfor å konstruere en modell som blir lettfattelig i forhold til problemet Santesson berører.

I studien viser jeg hvordan den nasjonale målsetting kan påvirkes av militærmakten og jeg vil fokusere på militærmaktens rolle som et utenrikspolitisk virkemiddel og hvordan anvendelsen av militærmakt påvirker regjeringens handlingsrom. En underordnet problemstilling blir derfor:

- Hvilken sammenheng er det mellom svenske nasjonale interesser, politisk handlingsrom og bruk av militærmakt?

Studiens ambisjon blir avslutningsvis å presentere en skisse hvor jeg belyser den svenske militærmaktens evne til å innfri den svenske utenrikspolitiske ambisjonen. En underordnet problemstilling blir avslutningsvis:

- Er Förvarsmakten beredt til å virke som et instrument i svensk utenriks og sikkerhetspolitikk?

1.3 Teoretisk utgangspunkt

I kapittel 2 og 3 vil jeg ut i fra systemteorien utvikle en idealmodell for en stats handlingsrom, men allerede her vil jeg presentere mitt sikkerhetspolitiske og teoretiske utgangspunkt.

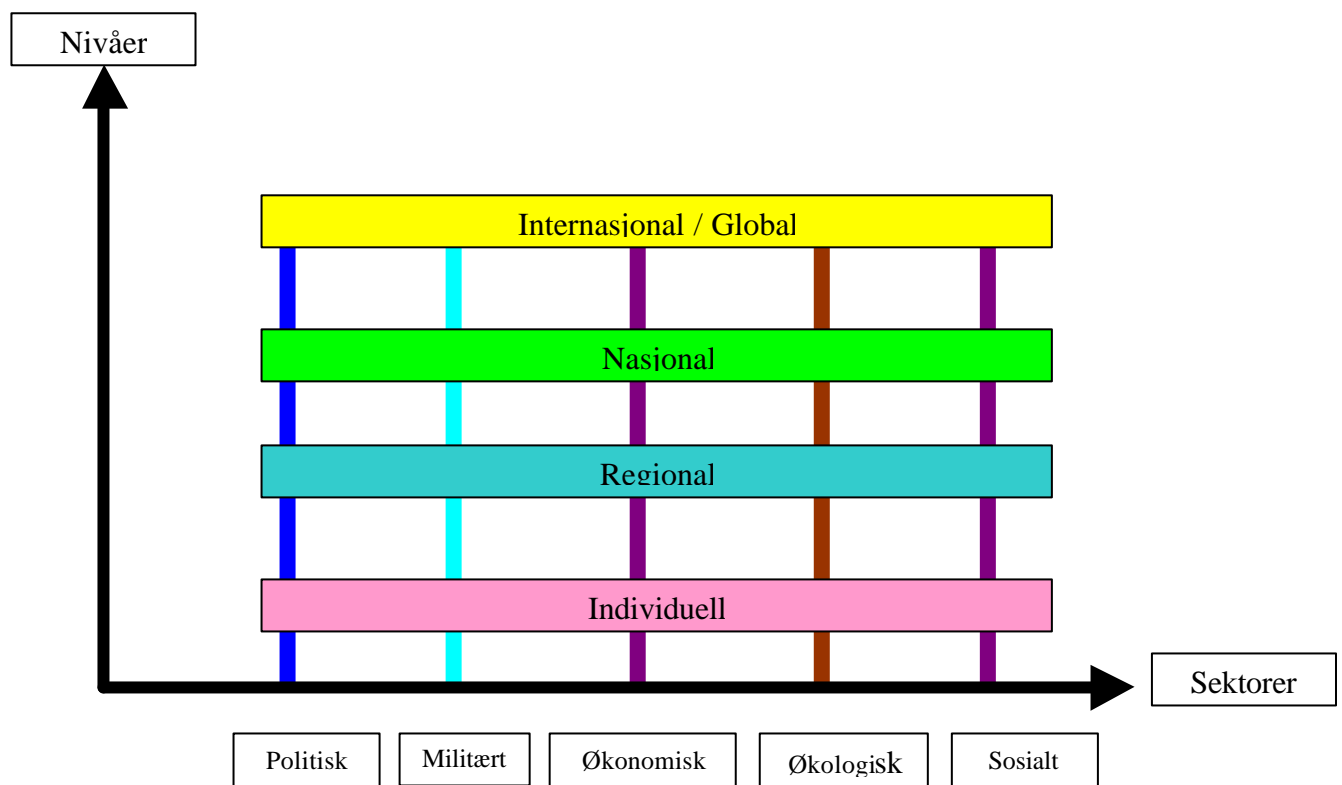
Jeg nevnte tidligere at sikkerhetspolitikk handler om sikkerhet - sikkerhet for hvem, mot hvem eller mot hva? Barry Buzan diskuterer sikkerhet i et systemteoretisk perspektiv, hvor han beskriver staten som en sosialpolitisk helhet innen et definert territoriet. Det er interaksjonen og sammenbindingen av territoriet, de styrende organer og samfunnet, som konstituerer staten.⁸ Han beskriver også statens idé som selve hjertet. Idéen må forankres på alle nivåer i staten. Videre sier han i sin modell for staten, at statens idé, som den

---

⁸ Buzan, *Ibid*, s 60.

viktigste komponent, må forstås i hele folket, og hvor institusjoner (les regjering) og basis (les individene) er de to andre bærende elementene, som til sammen utgjøre Staten. Interaksjonen mellom disse tre komponenter utgjør Statens sikkerhetskomples. Han mener at *"The Idea of the State - The Physical Base of the State and The Institutional Expression of the State"* henger sammen på uendelig mange måter, men kan diskuteres hver for seg for å gi et bedre innsyn i den nasjonale sikkerhetsproblematikken.⁹

Sikkerhetspolitikk handler altså om sikkerhet på ulike nivåer og samfunnssektorer. *"These levels should be treated only as a convenient sorting device, and not as strict categorization."*¹⁰ Jeg vil i all hovedsak bruke nivåene og sektorene i Buzans modell, i min diskusjon om hvilke faktorer og variabler som påvirker en stats handlingsrom.

Fig 2: Buzan, enkel modell

Buzans systemteori hvor indre og ytre rammefaktorer påvirker hverandre, og hvor poenget med modellen er å kunne analysere interaksjon og

⁹ Buzan., *Ibid*, s 65.

¹⁰ Buzan., *Ibid*, s 26.

sammenhengen mellom disse.

Sektorer¹¹

- **Politisk sikkerhet:** Den organisatoriske stabiliteten og sikkerhet innen staten selv. Statens politiske system, dens ideologi og legitimitet.
- **Militær sikkerhet:** Et samspill mellom en stats offensive og defensive stridskrefter, og hvordan andre stater oppfatter denne kapasitet.
- **Økonomisk sikkerhet** omfatter statens formue gjennom tilgjengelige ressurser, finanser og makroøkonomiske forhold som ivaretar individenes velferd og velvære.
- **Sosial sikkerhet** omfatter et relevant og akseptabelt sosialt fundament, som språk, kultur, religion og nasjonale særegenheter.
- **Økologisk sikkerhet** handler om å ivareta miljøet lokalt og samtidig trygge menneskelig eksistens.

Buzan vier diskusjonen om forholdet mellom stat og nasjon betydelig oppmerksomhet i sin studie. Han redegjør for fire modeller for hvordan staten og nasjonen er linket sammen. Om nasjonalstaten sier Buzan: *"Here the nation precedes the state, and plays a major role in giving rise to it. The state's purpose is to protect and express the nation, and the bond between the two is deep and profound. The nation provides the state with both a strong identity in the international arena, and a solid base of domestic legitimacy..."*

¹²

Sverige er i likhet med Norge en nasjonalstat. Når jeg senere i studien skal gjøre et utvalg av indikatorer som påvirker en stats handlingsrom, vil jeg som sagt bruke Buzans modell for sektorer i forhold til nasjonalstaten Sverige.

Nils Andrén definerer "säkerhetspolitik som politik med syfte att bevara nationell handlingsfrihet och oberoende. Dess instrument är politiska och knyts till beslut och åtgärder som är direkte relaterade till säkerhetspolitikens mål".¹³ I kapitlet om "Säkerhetspolitisk analys"¹⁴, diskuterer Andrén i utgangspunktet forskjellen mellom "Den direkta säkerhetspolitiken og den Totale Säkerhetspolitiken" og at man terminologisk kan skille mellom en

---

¹¹ Buzan., *Ibid*, s 35-54.

¹² Buzan., *Ibid*.

¹³ Andrén, Nils., "Säkerhetspolitik, analyser och tillämpningar", 1997, s 27.

¹⁴ Andrén, *Ibid*.

yttre og en *indre* sikkerhetspolitikk. Den direkte sikkerhetspolitikken inndeles i to hovedkategorier, de *utåtriktade* og de *innåtriktade* aktivitetene. Den yttre åtgärd har som hensikt å løse indre problemer og den indre har som hensikt å løse yttre problemer; *utrikes inrikes politik* og *inrikes utrikes politik*.¹⁵

I kapittelet; "*Trovärdighet i säkerhetspolitiken*"¹⁶ sier Andréén at troverdighets-problemet gjelder alle relasjoner, således også alle aktører, individer som grupper, organisasjoner, stater og sammenslutninger av stater. Jeg vil be leseren legge merke til Andrééns egen generelle definisjon:

*"En aktör anses som trovärdig om aktörens deklarerade mål av andra aktörer anses motsvaras av förmåga (= vilja och resurser) att förverkliga dem."*¹⁷

Ettersom bruk av militærmakt blir hovedtema i studien, blir selvfølgelig dennes troverdighet avgjørende for muligheten for anvendelse.

1.3 Metode og kilder

Kompleksiteten i de ulike begrepene nevnt over gir uttrykk for en kompleks studie. Min ambisjon med denne studien er som sagt å diskutere det utenrikspolitiske handlingsrommet, hvilke variabler som påvirker dette og hvordan nasjonal strategi og politikk formes som følge av påvirkning. Militærmakt er et vesentlig virkemiddel som regjeringen kan bruke for å påvirke det samme handlingsrommet.

Handlingsrommet blir derfor et sentralt begrep i denne studien. John Kingdom, diskuterer hvordan saker blir brakt fram på regjeringens agenda. Han bruker bla terminologien "*policy windows*" som defineres som mulig handlingsfrihet til å agere ved et opportunt initiativ.¹⁸ Regjeringens handlingsfrihet oppstår i handlingsrommet. Det er innenfor dette at initiativ tas og strategi utformes. Samtidig vil initiativet og strategiens mål være å utvide handlingsrommet med den hensikt å forme langsiktige

---

¹⁵ Andréén., *Ibid*, s 32-42.

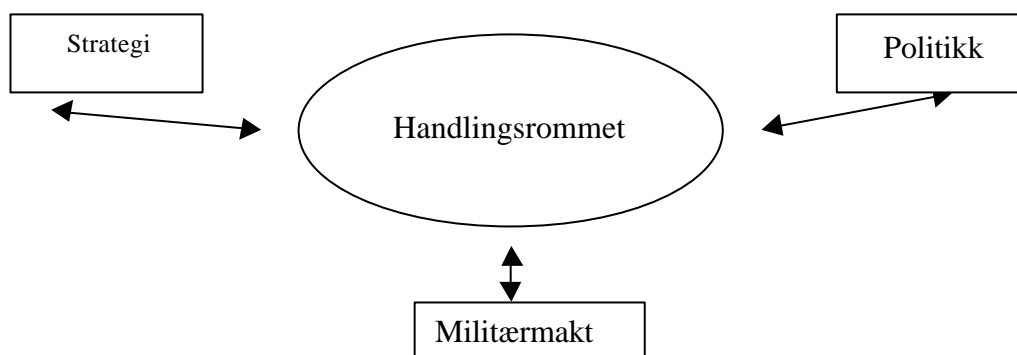
¹⁶ Andréén., *Ibid*, s 162-173.

¹⁷ Andréén., *Ibid*, s163.

utenrikspolitiske ambisjoner i tråd med den nasjonale målsetting. Handlingsrommet utvides kun dersom politikken lykkes. Det vil reduseres om det motsatte skjer. Handlingsrommet blir statisk dersom forandringer ikke er ønskelig og dynamisk som følge av ytre og indre påvirkning.

Joel S Migdal definerer idealstaten som en organisasjon sammensatt av en mengde interessenter (variabler), ledet og koordinert av statens lederskap.¹⁹

I analysen rundt handlingsrommet, vil jeg bruke fire variabler, hvor tre uavhengige variabler påvirker den fjerde. Den fjerde variabelen gjøres derfor avhengig av de tre andre. Handlingsrommet blir studiens avhengige variabel. De uavhengige variablene blir den politiske variabelen, (indre rammevilkår og de ytre rammevilkår), strategi og militærmakt. Hensikten er å diskutere de variablene som påvirker handlingsrommet og i hvilken grad de uavhengige variablene virker inn på den avhengige variabelens dynamikk. De uavhengige variablene bestemmer regjeringens handlingsrom. Handlingsrommet gir varierende grad av handlingsfrihet til å forme nasjonal strategi og politikk. I det suboptimale tilfellet vil det også kunne ligge begrensninger i handlingsrommet. Militærmakten blir et utenrikspolitisk virkemiddel som kan, om riktig brukt, øke den politiske handlingsfrihet, ved feil bruk vil resultatet kunne bli det motsatte, handlingslammelse.

Fig 3. Studiens variabler

Figuren viser den avhengige variabelen, *handlingsrommet* og de tre uavhengige variablene, *politikk* (indre og ytre rammevilkår), *militærmakt* og *strategi*.

¹⁸ Kingdom, John,. "Agendas, Alternatives and Public Policy", 1995, s 166.

¹⁹ Migdal, Joel S,. "Strong Societies and Weak States", s 19.

I diskusjonen om påvirkning av handlingsrommet vil jeg bruke en **funksjonell idéanalyse**. Buzan beskriver politisk sikkerhet som en organisatorisk stabilitet innen staten selv, innen statens politiske system, dens ideologi og legitimitet.²⁰ Ideologi kan beskrives som en målrettet og systematisk sammenstilling av politiske standpunkter.²¹ Herbert Tingsten²² løfter ideologibegrepet mot en handlingsdimensjon, nemlig en rekommanderingsdel. Den funksjonelle idéanalysen kan innrettes på såvel idéers effekter som på deres opprinnelse.

Bergström og Boréus refererer til Vedung og mener at funksjonell idéanalyse anvendes der forskeren ønsker å forklare årsakssammenhenger der idéer og ideologier oppstår. *"Det forklarende innslaget i denne innretningen leder til spørsmål, som hur den sociala strukturen som individer lever i, påverkar det budskapet de för fram och hur budskapet i sin tur kan påverka en social kontext"*.²³ Bergström og Boréus sier at den funksjonelle idéanalysen skiller seg fra andre analysemetoder fordi denne søker å forklare oppkomsten eller forandringene av ideologier eller idéers effekter.²⁴

I min egen diskusjon om handlingsrommet, blir idéen til muligheter og handlingsdimensjonen blir til bruk av militærmakt. Rundt handlingsrommet pågår en kontinuerlig politisk prosess, med basis i ideologisk tilhørighet og individuell sikkerhet. Handlingsdimensjonen blir en nasjonalstrategisk målsetting som ivaretas av en rekke virkemidler, hvor militærmakten er en av de viktigste sett i et utenrikspolitisk perspektiv.

Jeg vil benytte meg av en deskriptiv analyse i min diskusjon rundt de indre og ytre rammevilkårene. Jeg velger ut et sett av kvalitative indikatorer som jeg mener er mest relevant for denne studien og som nødvendigvis ikke er utfyllende for hver variabel. Dette er forsvarlig fordi hensikten med studien er

---

²⁰ Buzan., *Enkel modell*. Fig 1.

²¹ Bersström, Göran & Boréus, Kristina., *"Textens mening och makt"*, s 149.

²² Tingsten, Herbert har spilt en vesentlig rolle i svensk ideologiforskning. Hans studie av den svenske socialdemokratiets idéutvikling er et av hans mange viktige bidrag.

²³ Bersström, Göran & Boréus, Kristina., *Ibid.* s 155.

²⁴ Bersström, Göran & Boréus, Kristina., *Ibid.* s 155.

å belyse den mekanismen som påvirker regjeringens handlingsrom, og ikke beskrive mangfoldet av indikatorer i det internasjonale systemet som påvirker det samme handlingsrommet.

Max Weber bruker begrepet idealtipe som et analytisk instrument for å forenklegjøre en analyse og for senere å utvikle hypoteser.²⁵ Den Weberske bruk av idealtipe er ikke relevant for denne studien. I stedet vil jeg bruke en idealtipe analyse for å strukturere mengden av materialet. En kompleks studie må forenkles, og dette gjør jeg ved å utvikle min egen modell hvor jeg anvender de ulike variablene for et idealtipe handlingsrom. Den metaforiske analysemodellen vil gi meg en opsjon til enkelt å argumentere for mine analyser og konklusjoner. Det blir derfor relevant å gjøre en sammenligning av variabler og faktorer som påvirker regjeringens handlingsrom og ideal modellen.

For å vise sammenhengen i den militære struktur velger jeg én av flere variabler innen militærmakten, logistikk, som et eksempel på hvordan interaksjonen og koblingen av variabler henger sammen. Ved å fokusere på variabeln logistikk, vil jeg kunne avgrense oppgaven til å omhandle én variabel, framfor å diskutere hele spekteret av ulike variabler som influerer på anvendelse av militærmakt.

1.5 Avgrensninger og forutsetninger

Studien avgrenses til å omhandle den avhengige og de uavhengige variablene primært fra et svensk ståsted, sekundært i et norsk-svensk perspektiv. Jeg anser Norge og Sverige som to jamførbare nasjonalstater. Begge land har et demokratiske styresett. Jeg anser at de samme krefter vil påvirke de respektive regjeringers handlingsrom, Ref Buzans modell. I et globalt perspektiv er nasjonene like store, de samme normer og regler gjelder for individets sikkerhet og nasjonal eksistens, og nasjonene har de samme utenrikspolitisk ambisjoner, nemlig gjennom ulike fora å bidra til en fredeligere verden.

---

²⁵ Weber, Max., "*Vetenskap och politik*", 1977, s 139.

Bertil Nygren definerer politisk innflytelse på kort sikt seks måneder og lang sikt mer enn seks måneder.²⁶ Jeg vil i min studie benytte meg av denne terminologi, da jeg anser at de ytre rammevilkår har endret seg som følge av avslutningen av Den kalde Krigen, og at de indre rammevilkår, kan oppstå plutselig som følge av uventede forhold i samfunnet og på den internasjonale arena.

1.6 Definisjoner

1.6.1 Variabler.

Miller definerer et system som ” *a set of interacting units with relationship among them*”.²⁷ Han sier videre: ”...*any unit or relationship among the system which can be recognized...which can potentially change over time, and whose change can potentially be measured by spesific operations, is a variable of a concrete system.*”²⁸

1.6.2 Handlingsrom

Handlingsrommet er et sentralt begrep i denne studien. John Kingdom, diskuterer hvordan saker blir brakt fram på regjeringens agenda. Han bruker bl a terminologien ”*policy windows*” som defineres som mulig handlingsfrihet til å agere ved et opportunt initiativ.²⁹ Handlingsfriheten oppstår i handlingsrommet. Det er innenfor dette at mulighetene oppstår og at initiativ kan tas. Det er innenfor handlingsrommet at en strategi må utformes, samtidig som strategien vil ha som mål å bidra til å sikre og om mulig utvide dette handlingsrommet.

1.6.3 Strategi

Leksikalsk betyr strategi, krigskunst. Moltke definerer strategi som ”*the application of knowledge to practical life, the developmente of an original idea in response to constantly changing circumstanses.*”³⁰ General Carl von Clausewitz beskriver strategi som kunsten å anvende militære styrker for å

---

²⁶ Nygren, Bertil., ”*The political Influence of Sovietologists in the Eighties*”, 1992,s 7-10.

²⁷ Miller, Lames Grier., ”*Systemvetenskap enligt Miller. Introduktion til systemvetenskap.* Sammendrag av Skyttner, Lars., Studielitteratur., Försvarshögskolan, Stockholm, s 81.

²⁸ Miller., *Ibid*, s 82.

²⁹ Kingdom, John., ”*Agendas, Alternatives and Public Policy*”, 1995 , s 166.

³⁰ Lawrence Freedman, ”*Om Moltke*”, i War., Studielitteratur, Strategiska Institutionen, Försvarshögskolan, 1992, s 220.

oppnå mål som er besluttet av den politiske ledelsen.³¹ En moderne strategisk forfatter som Buzan ser strategi som maktmidlenes virkning på internasjonale relasjoner. Hensikten med en strategi er fremtidsrettet, og øke innsikten om handlingsmulighetene.³²

1.6.4 Politikk

Definisjonen er hentet fra Websters og er valgt fordi den følger Buzans analyser i fig 2. *"The science of government; that part of ethics which has to do with the regulation and government of a nation or state, the preservation of its safety, peace, and prosperity, the defense of its existence and rights against foreign control or conquest, the augmentation of its strength and resources, and the protection of its citizens in their rights, with the preservation and improvement of their morals."*

1.6.5 Militærmakt

Militærmakt stammer fra maktgrunnlaget. Maktgrunnlaget defineres som summen av de faktorer som har betydning for hvordan en stat forsøker å nå sine nasjonale sikkerhetspolitiske mål. Med dette utgangspunkt har staten forskjellige strategiske virkemidler. Militærmakt blir det ultimative virkemiddel, den siste skanse, når alle tiltak mislykkes. Militærmakt omfatter luft-, sjø-, og landmakt.³³

1.6.5.1 Logistikk

Det finnes en mengde ulike definisjoner på logistikk. Går en inn på internett vil man finne svært få definisjoner om operativ- eller militær logistikk. NATO har derimot definert logistikk som *"the science of planning and carrying out the movement and maintenance of forces"*.³⁴

Den norske definisjonen av logistikk sier at logistikk omfatter den virksomhet som planlegger og gjennomfører flytting, understøttelse og vedlikehold av

---

³¹ von Clausewitz, Carl., *"Vom Kriege"*, Berlin 1832.

³² Buzan, Barry., *"An Introduction to Strategic Studies: Military Studies and International Relations"*, 1987.

³³ Forsvarets fellesoperative doktrine - *"Grunnlag"*, s 22-23.

³⁴ NATO Logistics Handbook, 1997.

militære styrker. Logistikk omfatter tilveiebringelse og anvendelse av tjenester, materiell og forsyninger til støtte for militære operasjoner.³⁵

1.7 Tidligere forskning

Lenge før Kristus, har konflikter, krig og bruk av militærmakt vært et diskusjonstema i fm individets sikkerhet og overlevelsesbehov. Hyllemeter av bøker, faglitteratur og rapporter har også preget den senere tids forskning om mennesker, stater og frykt. I dag minner nyhetsbildet oss stadig om konflikter relatert til utenriks-, sikkerhets-, og forsvarspolitik. I alle Europeiske land pågår en dynamisk forskningsprosess hvor hensikten er å analysere hvilke disposisjoner ens egen stat bør foreta seg for å trygge egen sikkerhet og handlingsfrihet.

Så også i Norge. På oppdrag fra Det norske Utenriksdepartementet leverte Forsvarets Forskningsinstitutt en analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom. Studien tar utgangspunkt i to utviklingstrekk innen NATO, nemlig endringen i NATOs sikkerhetspolitiske strategi og endring i NATOs uformelle beslutningssystem. Samtidig analyseres forholdet mellom NATO og EU når det gjelder ansvarsdeling på det sikkerhetspolitiske området. Det er med disse overordnede sikkerhetspolitiske interesser at Norges handlingsrom innefor NATO blir identifisert. Handlingsrommet blir i denne sammenheng vurdert til å være forholdet mellom kostnader og fordeler ved ulike handlingsalternativer. Handlingsalternativene oppstår i regjeringens handlingsrom, som er under stadig påvirkning av indre og ytre faktorer. Studien konkluderer med at Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsfrihet på mange måter er mindre enn under Den kalde Krigen. Dette fordi den norske regjeringens muligheter til å påvirke omverdenen er mindre, og fordi norske synspunkter ikke i samme grad samsvarer med synspunkter hos Norges viktigste allierte.³⁶ Det er for øvrig interessant å merke seg at den samme rapporten fokuserte på

---

³⁵ Forsvarets fellesoperative doktrine - "Grunnlag", s 147.

³⁶ Knutsen, B, O. 1999. "Europeisk sikkerhet i en foranderlig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom". FFI-rapport utarbeidet for Det kongelige Utenriksdepartement, november 1999.

aktørene i norsk utenrikspolitikk og konkluderte med at UD er den dominerende utenrikspolitiske aktørene i Norge. Dette førte til en del diskusjoner mellom det norske FD og UD. Aktørene og policystrømningen mot den politiske agenda, diskuteres i pkt 4.2, ”*Det politiske system*”.

Tilsvarende forskning pågår også for fullt i Sverige. Litteraturlisten og alle notene i denne studien taler om et mangfold av interesser. Selv om interessen tilsynelatende ikke er stor blant den alminnelige borgeren, er bidragene rike og analysene mange til svenske fremtidige interesser.³⁷

1.8 Disposisjon

Studien er inndelt i 12 kapitler. Etter en innledende diskusjon om den politiske utvikling i Europa etter Den kalde Krigens slutt vil jeg i kapittel 2 utvikle det teoretiske utgangspunktet. Først diskuterer jeg systemteoriens anvendelse, noe som vil lede frem til min ideal modell for et ideal-handlingsrom.

I kapittel 3 vil jeg diskutere de faktorene som jeg mener påvirker regjeringens handlingsrom. Her vil politikken bli definert gjennom indre og ytre påvirkning. Hvilke krefter internt i samfunnet påvirker regjeringens indre handlingsrom? Hvilke utviklingstrekk i Sveriges nære og fjerne omgivelser har påvirket Sveriges sikkerhetspolitiske veivalg? Disse spørsmålene vil bli besvart gjennom et utvalg av noen indikatorer som jeg mener påvirker den svenske regjeringens utenrikspolitiske strategi.

Videre vil jeg fokusere på fem sentrale endringer i Sveriges omverden. Dette er endringer jeg mener har vært sentrale i den svenske diskusjonen om bruk av militærmakt som et utenrikspolitisk virkemiddel og for den strategien som er utviklet. Disse endringen er oppstått i Nordens omgivelser, men fordi Sverige fortsatt ønsker å være en del av det internasjonale samfunnet,

---

³⁷ Helkama-Rågård, Anna & Wedin, Lars (red)., ”*Svenska intressen - Strategier för ett nytt Europa*”, Strategisk Årsbok 2000. Årsboken gir et innblikk i fremtidige svenske interesser mot et Europa i endring.

påvirker disse faktorene i vesentlig grad regjeringenes *ytre* handlingsrom, og dermed muligheter for vegvalg og utenrikspolitisk påvirkning. Disse faktoren diskuteres i kapittel 4 og 5.

Variablene som påvirker regjeringens handlingsrom tar utgangspunkt i Barry Buzans teorier om interaksjonen mellom nivåer og sektorer i staten og i verdenssamfunnet. Se fig 2.

I kapittel 6 vil jeg diskutere begrepet strategi. Jeg vil vise hvordan de nasjonale interessene henger sammen med utformingen av den nasjonale strategi. Denne diskusjonen følges så opp med analyse av militær strategi og til slutt anvendelsen av virkemiddelet, militærmakt. Kapitlet om militærmaktens anvendelse, kapittel 7, vil bli studiens tyngdepunkt. Logistikken som avhengighetsfaktor beskrives i sammenheng med diskusjonen rundt militærmakt som politisk virkemiddel. Som det viktige virkemiddelet militærmakten er, vil dette lede til en subjektiv analyse av dagens Forsvarsmakt. Jeg vil ikke gi noen anbefalinger om når og hvordan svensk militærmakt bør brukes som et utenrikspolitisk virkemiddel, men jeg vil gi min vurdering av dagens situasjonen i Forsvarsmakten. 2 år som elev ved Sveriges høyeste militære utdanningscenter, rettferdiggjør en slik vurdering.

I kapittel 8 og 9 knytter jeg sammen diskusjonen fra min idealmodell og viser sammenhengen mellom handlingsrommets dynamikk, mulige strategiske veivalg og bruk av virkemiddelet, militærmakt.

Etter mine sluttkommentarer i kapittel 10, vil jeg legge frem noen forslag til hvordan forskningen kan gjøres i Sverige, kapittel 11, med den hensikt å tilpasse Forsvarsmaktens mulige kapasiteter og fremtidige mulige oppdrag.

2 Teori og modellutvikling

2.1 Generelt

Et delmål i denne studien er å utvikle en modell som jeg vil bruke i diskusjonen rundt regjeringens handlingsrom. Det er interaksjonen mellom de uavhengige variablene og hvordan handlingsmulighetene oppstår, jeg vil fokusere på videre. Militærmakten blir diskutert som et instrument i utenrikspolitikken, hvor anvendelsen og resultatet av denne utnyttelsen vil medføre en "feedback" som igjen vil påvirke handlingsrommets volum.

Min idealmodell vil bli metaforisk. Den vil kun gi meg et bilde og sammenligne med, og vil derfor ikke gi meg et direkte sammenligningsgrunnlag for vurderingen av handlingsrommets størrelse. Samtidig vil idealmodellen være lett å identifisere seg med, da det er den menneskelige organisme som er modellen.

Gjennom en generell diskusjon av systemteorien, fulgt opp av en mer detaljert diskusjon av kybernetikken, vil jeg til slutt presentere idealmodellen for et handlingsrom.

2.2 Systemteori

C West Churchman³⁸ viser med historiens hjelp hvordan systemteorien har utviklet seg framfor alt i USA. Han vektlegger dette tenkesett i militære sammenheng, hvor operasjonsanalyse selv i dag er et viktig instrument i militær metodikk. Datasystemer ble introdusert på 50-tallet noe som var grobunnen for stadig mer omfattende informasjonssystemer. Forskere i bl a RAND Corporation³⁹, fant det mer formålstjenlig å karakterisere systemets

---

³⁸ Churchman, C W., "Systemvetenskap enligt Churchman. Introduktion til systemvetenskap." Sammendrag av Skyttner, Lars., Studielitteratur., Försvarshögskolan, Stockholm, s 11-24.

³⁹ "Think tanks och amerikansk policyutforming"., Statsvetenskapliga Institutionen, Stockholms Universitet, 1997. Denne studien omfatter *The RAND Corporations* rolle i samband med USAs politikk avseende NATO-utvidingen. *Rand Corporation* er en *think tank* som forsker for staten og som mottar statlig støtte.

natur slik at beslutningen kunne tas på et logisk grunnlag for å forhindre feil avgjørelser tatt på et for snevert grunnlag.⁴⁰

Om systemvitenskapen sier Churchman at et system består av et antall deler som er samordnet for å oppnå et mål. Et eksempel på et system kan være ”*et djur, et utomoordentlig sinnrikt system – med mange skilda delar som medverkar til djurets fortbestand*”⁴¹

Churchman konkluderer med fem vesentlige variabler som må diskuteres når en resonnerer om et systems sammenheng.

- Systemets allmenne målsetting
- Systemets miljø, de faste restriksjonene
- Systemets resurser
- Systemets komponenter og deres aktiviteter
- Systemets ledelse⁴²

Russel L Ackhoff definerer et system som et sett av to eller flere elementer som tilfredsstillende de tre følgende betingelse⁴³:

- *The behaviour of each element has an effect of the behaviour of the whole.*
- *The behaviour of the elements and their effects on the whole are interdependent.*
- *Subgroups of the elements are formed, each has an effect on the behaviour of the whole and none has an independent effect on it.*⁴⁴

Churchman og Ackhoff diskuterer med andre ord variablenes påvirkning og avhengighetsprinsipper i et system. Denne diskusjonen vil underbygge min utvikling av idealmodellen, fordi om man tar bort enkelte variabler eller neglisjerer disse, vil systemets løsninger bli suboptimale. Som tidligere nevnt vil bruken av militærmakt være en variabel av største betydning i en stats utenrikspolitikk. Feil anvendelse av militærmakt vil derfor kunne gi en

---

⁴⁰ Churchman, C W., "Systemanalys", 1968.

⁴¹ "Kompendium i Systemvetenskap", Studielitteratur, Försvarshögskolan., Skyttner, Lars. "Oversettelse av Churmann", s 56.

⁴² Kompendium i Systemvetenskap, *Ibid*, s 57.

⁴³ ⁴³ Ackhoff. Russell L ble fil dr i Philosophy of Science ved University of Pennsylvania alt i 1947. Han har var arkitekten bak mange metoder og teorier i systemanalysen.

⁴⁴ Ackhoff. Russel L., "Creating the Corporate Future", 1981.

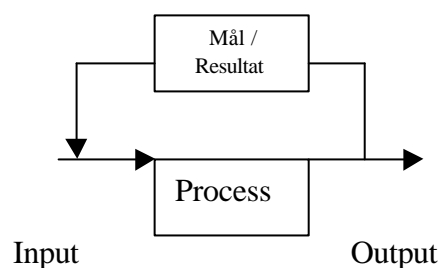
tilsvarende suboptimal løsning, som vil kunne redusere regjeringens senere handlingsmuligheter.

2.2 Kybernetikk

Churchman sier at ledelsen i et system ikke bare utfører planene for systemet, men forvisser seg også om at planene blir gjennomført etter den opprinnelige idé. Denne prosessen kaller han kontrollfunksjonen. Kontroll betyr også at man evaluerer planene og forandrer disse. *"Därför måste systemets ledningskomponent få informationer som talar om när dess uppfattning gav systemet är felaktig, och den måste vidtaga åtgärder som medför en förändring."*⁴⁵

Kybernetikk er til nå mest blitt brukt i samband med maskinkonstruksjoner, men kontroll-, regulering- og "feedback"- prosessene kan også tillempes styring av store organisasjoner, våpensystemer, informasjonssystemer logistikksystemer med mer.⁴⁶

På slutten av 1940-talet publiserte Norbert Wiener sin bok *"Cybernetiks, or Control and Communication in the Animal and the Machine"*. Dette ble grunnsteinen til den vitenskap som deretter ble kalt *kybernetikk*.

Fig 4: Systemprosessen

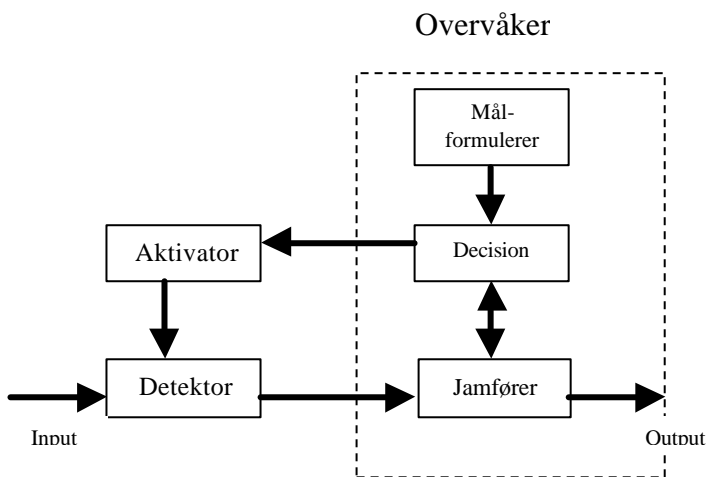
Modellen er hentet fra: *"En introduksjon til systemanalysen"*⁴⁷. Modellen viser en systemprosess. Informasjonen inn reguleres via en feedbackloop. Ønsket informasjon sendes så ut av prosessen

⁴⁵ Kompendium i Systemvetenskap, FHS av Lars Skyttner. "Oversettelse av Churchmann", s 67.

⁴⁶ Skyttner. *Ibid* s 68.

⁴⁷ Gustafsson, Leif & Lanshammer, Håkan & Sandblad, Bengt., "System och Modell. En introduktion till systemanalysen", s 54.

Modellen blir mer interessant når man legger inn kontrollfunksjonen. Modellen under er hentet fra samme kilde, og viser en forenklet skisse til et informasjonssystem, eksempelvis en datamaskin.⁴⁸

Fig 5: Systemprosessen med kontrollfunksjon.

Innsignalene registreres av detektoren, som analyser og kvalitetssikrer disse til relevant informasjon som sendes til overvåkeren. Jamføreren jamfør innkommet informasjon med ønsket verdi. Feedback reguleres gjennom en aktivator som sender foredlet informasjon til detektoren, som avslutter informasjonbearbeidelsen via samme prosess i detektoren og videre gjennom jamføreren som output.

Jeg mener at modellens prinsipper er direkte sammenlignbare med informasjons- og kontrollprosessen vi finner i det menneskelige individet. Hva det enkelte mennesket har som mål (output), forutsetter jeg at individet selv tar stilling til. Derimot vil individet absorbere og abstrahere informasjon som analyseres i hjernen - modellens hjerne er målformulereren/*desiconmakeren*. Individet gis et handlingsrom for å forme en mulig strategi eller handlingsalternativ for sitt virke. Detektoren er individets sanser.

⁴⁸ Gustafson, Lannshammer, Sandblad., *Ibid*, s 58-76.

Jamføreren som er direkte koblet til hjernen vurderer den innkomne informasjon med de normer og regler som er lagret i hjernen. Feedback-prosessen skjer via nervesystemet og mennesket vil agere etter å ha evaluert de ytre rammefaktorer (inn-informasjon) med de indre rammefaktorene (etablerte normer og regler).

Denne feedback-prosessen er for mennesket av aller største betydning. Om denne prosessen opphører vil et hvert system tendere mot kaos.⁴⁹ Mennesket skulle slutte å fungere normalt og havne i en psykisk ustabil tilstand.

En praktisk eksempel på en feedbackprosess i samfunnet kan være følgende: Politikere velges av medborgerne. Disse driver politikk. Informasjon om denne politikken tilbakeføres til medborgerne via massemedia og andre informasjonskanaler. Denne feedback påvirker så medborgernes standpunkt ved neste valg.⁵⁰

2.3 Sammenfatning teori og metode.

Andrén deler Buzans beskrivelse av kompleksiteten i sikkerhetspolitiske spørsmål. De er begge av den oppfatning at en stats handlingsrom påvirkes av en rekke faktorer og variabler. Variablene har sin forankring i det enkelte individ, og nasjonens idé må implementeres og forstås av hele spekteret av aktører. En stats handlingsrom for valg av politiske virkemidler, som eksempelvis bruk av militærmakt, er avhengig av indre og ytre påvirkninger. Dessuten vil det politiske valget eller nasjonens strategi virke inn på dette handlingsrommet, for som Andrén sier de deklarererte mål må oppfattes av andre som troverdig i form av en stats vilje og statens reelle resurser.

Om Buzan og Andrén bygger sine teorier på Churchman og Ackhoffs forklaringer rundt systemteorien, vites ikke. Men jeg mener likevel å se en klar sammenheng mellom de ulike variablene, interaksjonen og avhengighetsprinsippene hos dem alle. Den mekaniske systemteorien kan

---

⁴⁹ "Kompendium i Systemvitenskap", FHS., *Ibid*, s 98: Homeostasbegrepet er brukt innen systemteorien.

⁵⁰ Gustafsson, Leif & Lanshammer, Håkan & Sandblad, Bengt., "System och Modell. En introduktion till systemanalysen", s 54.

appliseres til et individ, en organisasjon eller en stat. Det eksisterer en felles idé om systemets interaksjon og at handlingsalternativene påvirkes av en rekke variabler og subsystemer. Handlingsalternativene påvirker mekanikken så vel som individet, organisasjonen eller staten og deres handlingsmuligheter.

Handlingsrommet påvirkes med andre ord bl a gjennom en feedback-prosess. Ingen feedback vil kunne resultere i kaos.

---

3. En idéell modell for ideal handlingsrom

3.1 Generelt

Olof Santesson stiller seg spørsmålet om hvordan man skal kunne klare å skape en konstruktiv debatt om sikkerhetspolitikk i Sverige når trusselbildet synes å være vakt. Folket finner ikke sikkerhetspolitikk interessant nok fordi det tradisjonelle fiendebildet fra øst er borte. Det er nødvendig å ta fatt i saker og problemer som samfunnet og dets individer føler på kroppen. Først da vil man kunne få engasjement.⁵¹ Selv har jeg tidligere nevnt kompleksiteten i sikkerhets- og maktbegrepet, som en mulig årsak til at debatten uteblir.

Den skjematiske modellen hentet fra Gustafson, Lannshammer, Sandblad side 27, er enkel, men likevel vanskelig å forholde seg til, og mulig enda vanskeligere å anvende for å skape en debatt om eller påvise en interaksjon i politikken.

3.2 Den menneskelige organismen som modell

Ingenting er nærmere individet enn dets egen kropp. Vi spiser, drikker, absorberer og abstraherer inntrykk hele livet. Vi er til og vi lever. Blir vi syke blir vi inhabile. Skjer det uheldige ting i våre omgivelser, som en konflikt eller naturkatastrofe, vil dette legge bånd på vår frihet. Våre handlingsmuligheter reduseres.

Den menneskelige organismen består av milliarder av seller som er tilpasset et system, hvor målet er å sørge for at alle kroppens funksjoner og aktøren mennesket er i balanse. Kroppens organer optimeres i et harmonisk sunnhetsforhold.

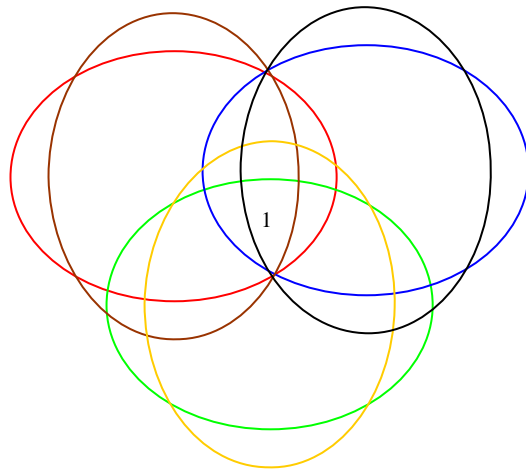
Individets handlingsrom oppstår som følge av påvirkning. En kropp i optimal sunnhetsbalanse står fritt til å gjøre hva den vil, samtidig som de ytre rammefaktorene bestemmer hva individet kan tillate seg å gjøre.

---

⁵¹ Santesson, Olof., "På spaning efter en strategidebat", i Strategisk årsbok 2000, s 25.

De indre variabler styrer kroppens mulighet til å agere. De indre variablene, nevnt under, er igjen påvirket av andre subsystemer:

- Sirkulasjonssystemet,
- Lymfesystemet
- Muskelsystemet
- Respirasjonssystemet
- Nervesystemet
- Urinsystemet mm

Fig 6: Idealmodellens indre påvirkning.

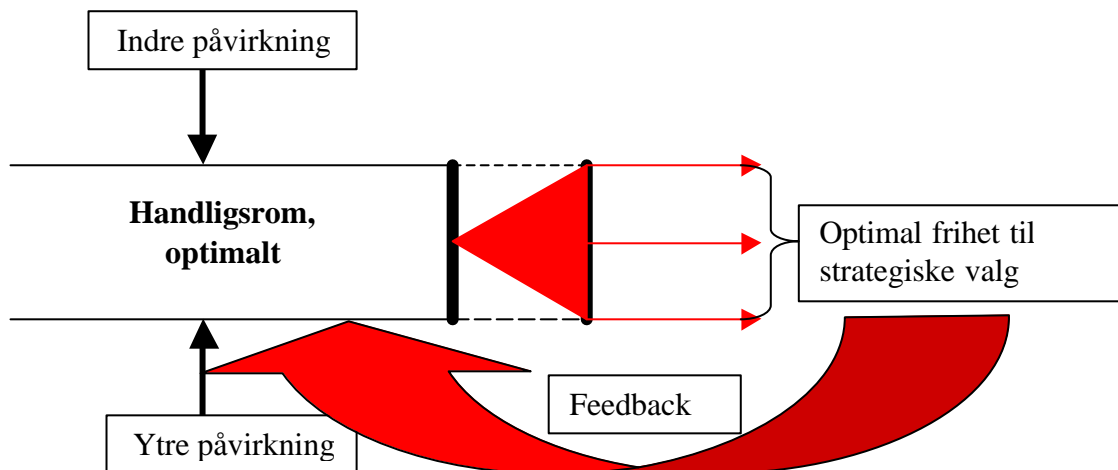
Fargekodene i modellen refereres til kroppens ulike systemer nevnt over og viser hvordan de ulike systemer henger sammen. I del 1 av modellen er samtlige funksjoner i optimal harmoni og balanse. Ved å eliminere systemer ser man hvordan den menneskelige organismen påvirkes, og hvordan organismen gradvis går mot kaos eller død.

Organismens ytre rammevilkår skaper forutsetninger for hva organismen kan tillate seg å gjøre. Et individ i optimal sunnhetsbalanse vil normalt alltid ta hensyn til omgivelsene og de eksisterende rammevilkår. I den metaforiske modellen kan disse rammevilkårene elimineres. I den metaforiske tilstanden vil de ytre faktorene var tilpasset organismen og individet.

De ytre faktorene som styrer individets valgmuligheter er mange, men i følge Buzan er de mest fremtredende:⁵²

- Statens politiske system, ideologi og legitimitet
- Økonomisk handlingsfrihet.
- Sosial tilhørighet
- Miljø

I den metaforiske verden vil de ytre rammevilkår såvel som de indre være tilpasset individet, og ikke omvendt, som det normalt vil være. Idealmodellen under illustrerer et individ omgitt av en perfekt omgivelse.

Fig 6. Idealmodell for ideal handlingsrom.

Modellen viser hvordan de indre og ytre variablene virker på individets handlingsrom. Det er innenfor dette som valgmulighetene oppstår. I den sunne kroppen og i den idéelle verden vil kroppens indre variabler opptre i harmoni og balanse. Forutsetningene for å leve i det idéelle samfunn er optimale fordi de ytre variablene er også tilpasset individet. Individets valgmuligheter formes i et ideelt tilnærmet statisk handlingsrom. Idealstrategi eller *Grand Strategy* er tilnærmet absolutt, noe som igjen gir optimal valgfrihet. I det absolutte handlingsrommet vil feedback-prosessen kun ha en kontrollfunksjon, fordi feedback tilsier stabilitet og intet behov for endring av verken de indre eller ytre rammevilkårene.

4. **Politikk - Indre variabler for en stats handlingsrom**

I del tre introduserte jeg en modell for individet som aktør i en idéell verden. En stats handlingsrom vil også være under konstant påvirkning av så vel interne som eksterne krefter. Staten som aktør vil sjelden kunne opptre enhetlig. Buzan ser nødvendigheten av at statens idé forankres i hele nasjonen, men innser også det paradokset at individets handlingsfrihet ikke bare er avhengig av, men kan også være truet av sin egen stat.⁵³ Politikken vil derfor sjelden eller aldri kunne bli utformet utelukkende på basis av en felles virkelighetsforståelse. Et stadig mer avansert samfunn påvirkes av individene, men også av en rekke ikke statlige aktører.

Politikk er et meget omfattende begrep, og det finnes en mengde definisjoner og oppfatninger av hva begrepet innebærer. Webster's definisjon om at politikk er "*the science of government*", vil i et videre perspektiv innebære å styre en nasjon eller stat i forhold til *noe (något)*. Jeg har derfor i denne studien valgt *noe* som to uavhengige variabler, den ytre variabel og den indre variabel. Dette er to variabler som i stor grad påvirker en regjeringens handlingsroms og der igjen politiske handlingsalternativ.

I følge James N. Rosenaus klassiske modell er det fire ulike kategorier av innenrikspolitiske forhold som påvirker en stats utenrikspolitikk: Interessegruppers påtrykning, sosiale gruppers påvirkning, opinionen og politiske valg.⁵⁴ Jeg har selv valgt de følgende indikatorene for de indre rammevilkårene som påvirker staten og regjeringens handlingsrom:

1. Staten som aktør
2. Det politiske system
3. Forsvarsmakten
4. Nasjonale interesser
5. Økonomiske forhold
6. Økologiske forhold

---

⁵³ Barry Buzan., "*People States & Fear*", s 363.

⁵⁴ "*Think tanks och amerikansk policyutforming*", s 18. Roseneau vil føre forskningen mot en mer systematisk, vitenskapelig og kvantitativ angrepsvinkel.

4.1 Staten som aktør

En ideel politisk verden, som beskrevet over, fordrer et handlingsrom hvor regjeringen kan formulere sin strategi og politikk som en rasjonell aktør. Avgjørelsene om handlingsmåter er tatt på grunnlag av et absolutt spekter av handlingsalternativ. Handlingsmåten som gir mest effekt for minst mulig kostnad er valgt.

Denne beslutningsstruktur av et perfekt hierarki og et ideal-typisk byråkrati, forblir teori. Regjeringens politikk blir i stedet som oftest styrt av et "*minste felles multiplum*"-motivasjon for å parerer flest mulige konflikter og tilfredsstille de ulike interessenter.

Graham T Allison har gjennom en studie av Cuba-krisen, levert et klassisk bidrag av hvordan statlige beslutninger tas. Allison opererer med 3 modeller til bruk i studien. Modell I kaller han "*Rasjonell politikk*" (Rational Politics). Her beskriver han staten som en aktør som tar beslutninger etter en avveining mellom egne målsettinger og tilgjengelige virkemidler. Modell II, "*Organisatorisk prosess*", beskriver staten som en konstellasjon av svakt knyttede organisasjoner og institusjoner, med en regjering på toppen. Organisasjonene har igjen underorganisasjoner med en egen policy hvor målet ofte er av egosentrisk art. Disse organisasjonene har standard rutiner og regler for hvordan problemer skal løses. Den siste modellen fokuserer på individene som besitter posisjoner i det statlige byråkratiet, "*Byråkratisk politikk*". Beslutninger tas ikke som følge av rasjonelle enhetlige valg, men som et resultat av kompromiss og koalisjoner. Personlige behov for innflytelse og makt er ofte dominerende noe som gjør at individene ikke handler som en idealtipe i den offentlige interesse, upåvirket av tilfeldig ytre press.

4.2 Det politiske system

4.2.1 Regjeringen

Som de nordiske land har også Sverige et proporsjonalt valgsystem⁵⁵, noe som gjør det vanskeligere å danne flertallsregjeringer som eksempelvis i Storbritannia. Valgsystemet i Storbritannia fører til at to partier dominerer. Dette gir stor sannsynlighet for styringsdyktighet, men øker risikoen for brudd i politisk kontinuitet når majoriteten skifter.⁵⁶

Regjeringen er ansvarlig for utformingen av svensk utenriks- og sikkerhetspolitikk, og handler på vegne av Riksdagen og folket. Denne politikken foregår i praksis i Utenrikes- og Försvarsdepartementet. Utrikespolitikk er rangert foran Försvarspolitik. UD ser de store utenrikspolitiske linjene, mens FD opptrer som et fagdepartement og har ansvaret for overordnet styring, planlegging og kontroll av Försvarsmakten. Försvarspolitik har tradisjonelt vært rettet mot totalforsvaret og nasjonalt forsvar, og derfor vært adskilt fra svensk utenrikspolitikk. Den sikkerhetspolitiske grunddoktrinen "*militär alliansefrihet i fred syftande til neutralitet i krig*", ligger fast.

Kjennskap og kunnskap om militærmakt som et politisk virkemiddel, har derfor ikke fått særlig oppmerksomhet. Et eksempel på dette er svenske forberedelser og iverksetting vedrørende forflytning av en svensk bataljon til innsats i Kosovo. Kunnskap om bruk av Försvarsmakten som et politisk virkemiddel harmoniserte ikke med politisk ønske om en rask forflytning av den militære kapasiteten til internasjonal innsats.

4.2.2 Riksdagen

I de nordiske parlamentene står partiene sterkt. Den svenske Riksdagen, er størst i nordisk sammenheng og preges derfor av langt større innslag av talsmenn for bestemte, avgrensede interesser. I Norden er det et sterkt ønske om at parlamentet skal gjenspeile den sosiale sammensmeltingen blant

---

⁵⁵ Proporsjonalt valgsystem er vanlig i flere land. Med dette menes at en regjering må ha garantert flertall i parlamentet for å tiltre. Enkelte mener at dette vil styrke en regjeringens handlingsrom.

velgerne. *"Det är svårt att i Sverige föra en offentlig diskussion om inriktningen av försvar och säkerhetspolitik som inte bara handlar om pengar. Säkerhetspolitik blir oftast inget annat än budgetpolitik,"* lyder selve anslaget fra en rapport våren 1999 i regi av Utenrikespolitiska Institutet.⁵⁷ Utenriks- forsvars- og sikkerhetspolitikk, som krever mye innsikt og fagkunnskap, blir derfor lett nedprioritert av de folkevalgte.

4.3.3 Medias rolle – den tredje makten.

Da Tv-bildene fra Mogadishu, der en amerikansk soldat ble slept gjennom gatene etter et kjøretøy ble vist for en hel verden, reagerte det amerikanske samfunnet og krevde sine soldater hjem. Selv nå lenge etter at NATOs luftkampanje, *"Allied Force"*, er avsluttet, sitter de fleste igjen med et inntrykk av en feilslått strategi, med feilbombing og ødeleggelse av sivil eiendom. Medias rolle som en betydelig aktør og agendasetter i politikken er påfallende. Forfatteren av C-uppsatsen i statsvitenskap *"Think tanks och amerikansk policyutforming"* sier *"Medlemmarna i et policysamfund kan vara lobbyister, byråkrater, konsulter, journalister, think tanks-medarbetare..De arbetar med att utforska problem...få fram nya idéer...Målet er å vinna kampen om agendan och alternativten..."* Medias rolle og innflytelse i politikken vil bidra til å regulere regjeringens handlingsrom.

4.4 Försvarsmakten

*"Försvarsmaktens högsta ledningsnivå utgörs av Högkvarteret. Dess främsta uppgift är att hantera den militärstrategiska nivån och vara kontaktyta mot regeringen samt inrikta Försvarsmakten och göra avvägningar."*⁵⁸ Högkvarteret, med Överbefalshaveren, har alltid hatt en sentral plass som premissleverandør av svensk sikkerhet, og er eksportør av den viktigste sikkerhetspolitiske komponenten. Olof Santesson beklager derimot den *"vilsledning av svensk militär förmåga som Högkvarteret selv bidrar med*

---

⁵⁶ *"Beyond Westminster and Congress. The Nordic Experience"*. Ohio State University Press 2000. Med professor Peter Esaiasson og Knut Heidar som redaktører har en gruppe nordiske statsvitere skrevet 17 artikler om hvordan parlamentene i de fem nordiske land fungerer.

⁵⁷ *"Internationella studier nr 1"*, Utenrikespolitiska Institutet, 1999, s 23-80.

⁵⁸ *"Ny ledningsorganisation för Försvarsmakten, Ledningsorganisation 2000"*, pkt 1.2.

gjennom uklare formuleringer og ansattes soloutspill."⁵⁹ Han sier videre at "*Försvarsdepartementet och Högkvarteret lätt fastnar i att behöva räkna regementen*".⁶⁰

Forståelse om bruk av militær kapasitet som et utenrikspolitisk virkemiddel, har langt på vei vært fraværende i den sikkerhetspolitiske debatten. Dette gjelder også i det militære miljøet. Anna Bolin skriver avslutningsvis i sin studie om politiske og militære forhold: "*The military organisation faces the challenge of how to define and redefine its role in relation to the surroundings society, as well as to the tasks it is given to perform.*"⁶¹

4.4.1 Det militær-kommunale komplekset

Om den betydelige omstruktureringen av Försvarsmakten har fått lite oppmerksomhet relatert til utenrikspolitikk, har det motsatte vært svært synlig vedr de innenrikspolitiske forhold. Försvarsmakten har til nå vært en betydelig faktor i svensk distriktpolitikk. Samtidig har synliggjøring av Försvarsmakten i distriktene tilført staten et nødvendig fokus på en forankring av det militære forsvaret i det svenske folk. Det militær-kommunale komplekset kan derfor defineres som en allianse mellom Riksdagspolitikere, industriinteresser, lokalpolitikere og enkeltpersoner innen Försvarsmakten. Når militære anlegg og avdelinger legges ned, vil militær-kommunale interesser nødvendigvis engasjere seg på vegne av de samfunn og de interessegrupper de representerer.

4.6 Nasjonale interesser

Begrepet "*nasjonale interesser*" er først og fremst knyttet til realisme-skolen og til dennes fokus på statens sikkerhet⁶² Realistene deler den oppfatningen at de viktigste aktørene i internasjonal politikk er staten. I følge Buzan er det den anarkiske strukturen som setter standarden fra hvilket all internasjonal

---

⁵⁹ Mohr, Michael., "*Några drag i samhällsutvecklingen både i omvärlden och i Sverige*", Strategisk årbok 2000, s 16 - 18.

⁶⁰ Strategisk årbok 2000., *Ibid*, s 16 - 18.

⁶¹ Anna Bolin., "*Political-Military relations, an introduction to a field study*", Försvarshögskolan. Strategiska Institutionen 2000.

⁶² Buzan, Barry. "*People States & Fear*", s 20 -21.

sikkerhet må baseres på.⁶³ En nasjonal strategi for sikkerhet skal trygge nasjonens interesser. Som nevnt tidligere har svensk sikkerhet en nasjonal og internasjonal dimensjon. Sveriges mål er å trygge eget territorium og samtidig bidra til å skape fred og økt sikkerhet i Europa. Mål og midler henger nært sammen. Man søker makt og må ha makt for å nå målet som er et sikkert Sverige og et stabilt Europa. Gunilla Herolf diskuterer Sveriges begrensninger for å oppnå sine mål. Hun nevner lavt folketall som en begrensning for påvirkning i EU. Det begrensede folketallet gir også dårligere økonomisk og militær påvirkningskraft. Som en positiv faktor nevner hun den kompetansen som Sverige har etablert ved deltagelse i fredsbevarende operasjoner.⁶⁴ Det siste kan være et eksempel på at Sverige har videre politiske interesser enn en smal nasjonal interesse. Deltagelse i internasjonale innsatser med militære styrker vil medføre økt internasjonalt fokus på virkemiddelet, militærmakt. De svenske interessene vil uansett, snevre som vide, være med på å påvirke regjeringens utenrikspolitiske handlingsrom.

4.7 Økonomiske forhold

Buzan definerer økonomisk sikkerhet som tilgang til resurser, finanser og et marked tilstrekkelig for å opprettholde individets velferd og statlig makt.⁶⁵ Et sikkert økonomisk fundament gir individet handlingsfrihet. De økonomiske rammer vil naturlig nok også være styrende for staten som en maktfaktor. Regjeringens handlingsrom og den ønskede strategi er avhengig av at summen av virkemidlene er i harmoni med statens behov for å ta i bruk de samme virkemidlene. For Forsvarsmakten betyr dette at økonomien setter grenser for hvilke kapasiteter som kan anskaffes og hvilke operative krav som kan stilles til virkemiddelet, militærmakt. Manglende økonomiske rammer vil undergrave muligheten til å bruke militærmakten som et politisk virkemiddel.⁶⁶

---

⁶³ Anarkimodellen bygger på tre forhold hvor anarki forklares som en tilstand eller et system hvor alle suverene stater ivaretar sin egen sikkerhet. Se for øvrig Buzan. *Ibid.*, s 22-23

⁶⁴ Herolf, Gunilla., "Sverige i det europeiska säkerhetspolitiska samarbetet", Strategisk årsbok 2000, s 64.

⁶⁵ Buzan, Barry., "People States & Fear", s 19.

⁶⁶ Buzan. *Ibid.*, s 125- 129.

4.8 Økologiske forhold

Ulykken ved kjernekraftverket i Tsjernobyl i Ukraina april 1986 viste med all tydelighet hvor sårbart verdenssamfunnet er for økologiske forstyrrelser. Selv om ettervirkningen av denne ulykken er relativ beskjeden, var tilsynelatende skadene omfattende, og skapte frykt og usikkerhet i befolkningen på hele Nordkalotten.⁶⁷ De potensielle forurensningsproblemene er også en trussel mot Norge og Sverige som nasjoner generelt og mot individene spesielt. Buzan beskriver "*greenhouse gasses*", spredning av sykdommer og epidemier "*that puts ecological issues more and more into the human, and therefore the political arena.*"⁶⁸ Individene føler usikkerheten på kroppen. Vedlikeholdet av den lokale og planetariske biosfære⁶⁹ er truet, og vil påvirke den utenrikspolitisk linjen, som både Norge og Sverige vil føre i fremtiden.

5. Politikk - Ytre variabler for en stats handlingsrom

I del fire drøftet jeg de indre rammefaktorene som jeg mener påvirker en regjeringens indre handlingsrom. Diskusjonen fulgte i hovedsak Buzans linjer men var begrenset til å omhandle de ulike sektorenes interaksjon med nasjonens ulike nivåer.

Etter Den kalde Krigens slutt har det skjedd omfattende endringer i verdenssamfunnet, noe som har hatt stor innvirkning på Sveriges utenriks- og sikkerhetspolitikk. Jeg vil i det påfølgende drøfte de endringene jeg mener er sentrale for studiens problemstilling, og som bidrar til å forme regjeringens handlingsrom sett i relasjon til de sentrale endringene på det globale og det regionale nivået.

Jeg har valgt de følgende variablene for de ytre rammevilkårene som påvirker staten og regjeringens handlingsrom:

---

⁶⁷ "*Militært deltagande i insatser vid katastrofer i Sverige 1986-1997*", s 44. I løpet av de første 50 år etter ulykken vil ca 300 mennesker dø i kanser som følge av ulykken. Til sammenligning dør ca 20 000 mennesker av kanser i Sverige hvert år. Se for øvrig: FOA,

⁶⁸ Buzan. *Ibid.*, s 131 - 133.

⁶⁹ Buzan. *Ibid.*, s 21.

- Det globale nivået
  - *FN*
  - *Global økonomi og økologi*
- Det regionale nivået
  - *EU*
  - *NATO*
  - *Den nordlige dimensjon*

5.1 Det globale nivået

Niils Andrén redegjør for to hovedaspekter ved sikkerhetspolitikken. Det ene beskriver prosessen for å styrke ens eget samfunn mot trusler som kan true sikkerheten. Det andre aspektet fokuserer på en utadrettet politikk for å påvirke det internasjonale miljøet som nasjonen er en del av.⁷⁰

Økt globalisering har ført til at Sverige er en del av et større fellesskap, med nasjonale interesser over en hel verden. Svensk industri og svenske interesser er etablert i mange land langt utover Sveriges grenser. Ericsson-konsernet er etablert i mer enn 40 land. Samtidig er Ericsson et lokomotiv i svensk økonomi.⁷¹ En sunn økonomi er som tidligere nevnt et betydelig fundament for utvikling og innkjøp av militær kapasitet.

For Sverige er det derfor viktig å påvirke internasjonalt slik at småstatenes integritet opprettholdes av internasjonale normer og regelverk. Fra et svensk perspektiv vil den viktigste sikkerhetspolitiske organisasjonen i et globalt perspektiv være FN, og deltagelse med militærmakt i regi av organisasjonen, vil være et viktig virkemiddel for å markere et internasjonalt ansvar.

5.1.1 FN

Nils Andrén beskriver fire faser av svensk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Han definerer den første fasen fram til Försvarsbeslutet i 1972, en periode da svensk forsvar ble opprettholdt på et respektabelt nivå. Under fase to beskriver han en periode med ”*urholning*” av forsvaret. Dette var også en periode der Sverige etterstrebet en aktiv rolle for FN som krisehåndterer. Fra

---

⁷⁰ Andrén., Strategisk årsbok 2000, s 32.

⁷¹ Ericssons Årsredovisning 2000.

Kongo-krisen i 1960, har denne rollen spilt en *"påtagelig hög profil"* i forhold til kriser i de fjerne farevann som Cuba, Vietnam og Nicaragua.⁷²

FNs evne som krisehåndterer har blitt stilt på mange prøver etter Den kalde Krigens slutt. FNs sikkerhetsråd ble endret fra å være en arena for megling til å bli et samlet råd som gjorde det mulig å vedta resolusjoner og mandater til andre operasjoner enn rent fredsbevarende operasjoner.⁷³

Som vellykkede mandater kan nevnes operasjonen mot Irak i 1990 og innsettingen av UNPROFOR på Balkan i 1992. FN har ingen militære virkemidler. Dette ble svært synlig i 1995, da NATO måtte ta over ledelsen av operasjonen i Bosnia, fordi FN ikke var i stand til å håndtere en eskallerende krise. Operasjonen i Somalia var også mislykket, i den forstand at militære styrker ble trukket ut uten at mandatet var oppfylt.

I likhet med Norge må Sverige betegnes som en småstat med begrensede maktressurser. *"Utholningen"* av Försvarsmakten har vedvart. For en småstat vil derfor et FN, som en troverdig, robust og global sikkerhetsorganisasjon, være å foretrekke. For Sverige har FN-mandatet sikret at oppdrag har vært iverksatt av det internasjonale samfunnet. Försvarsutredningen av 2001 fraviker dette kravet. En betydelig endring i svensk sikkerhetspolitikk er antydnet. For fremtiden skal det være nok med EU-mandat og kun et regjeringsbeslut for å stille svenske tropper under fremmed kommando. Utredningen kan oppfattes som en forskyvning av svensk utenrikspolitikk fra FN til EU. Utredningen er et synlig tegn på hvordan Regjeringens handlingsrom forandres og hvordan troverdigheten av Försvarsmaktens rolle som et utenriks- og sikkerhetspolitisk virkemiddel blir mer avgjørende.

5.1.2 Global økonomi og økologi.

Forurensningseffekten er som nevnt en risikofaktor og derfor en sikkerhetsfaktor for individet. For nasjonen vil også økologiske forstyrrelser kunne gi direkte effekt på nasjonens økonomi. Spredningen av smitte og virus

---

⁷² Andren., Strategisk årsbok, *Ibid.*, s 32.

⁷³ Stormaktsmotsetningen og vetorett gjorde FN til en meglingsarena. Den kalde krigens opphør myket opp denne motsetningen og gjorde FN mer handlekraftig.

over landegrensene kan, om den slår ut i full blomst, være en betydelig trusel mot et lands økonomi. Frykten for kugalskap og munn og klovsyke, opptar i øyeblikket en hel verden, og indikerer hvor sårbar velferdsstaten er. Et ytterligere eksempel på hvordan globale problemer kan føre til nasjonale konsekvenser kan være et radioaktivt utslipp på Kola eller i Barentshavet. Et utslipp av radioaktive stoffer vil skape frykt for å spise fisk, og ville kunne bli en katastrofe for norsk fiskerinæring. Dette er forhold som i stor grad vil påvirke Norges økonomi og der igjen norsk politikk.

5.2 Det regionale nivået.

Ny teknologi og økt internasjonalisering gjør det vanskelig å skille et globalt nivå fra et regionalt nivå. Buzan definerer regional sikkerhet som en rekke stater viss agenda for egen sikkerhet står så nært at nasjonenes sikkerhetsinteresser ikke kan skilles fra hverandre.⁷⁴ Gunilla Herolf sier om Sveriges sikkerhetspolitisk mål innen den internasjonale dimensjonen som: *"I Europa är vårt säkerhetspolitiska mål att varaktig säkra ett förtroendefullt och nära samarbete mellan stater. Detta skal nås främst genom samarbetet inom EU och den euroatlantiska säkerhetsstrukturerna samt genom regionala samarbetet inom Östersjöområdet"*⁷⁵

Jeg betrakter derfor Europa som et regionalt nivå.

5.2.1 EU

Det mellomstatlige samarbeidet i EU har gjennom 1990 tallet fordypet seg mer og mer. Fra Maastricht avtalen i 1991, hvor EU fastsatte et mål for en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP)⁷⁶, har ønsket og behovet for en felles europeisk forsvarsidentitet (ESDI)⁷⁷, resultert i at Sverige i dag har øremerket en betydelig innsatsstyrke til disposisjon for EU.

I Forsvarsutredningen som nylig ble overlevert den sosialdemokratiske regjeringen, er den svenske nøytraliteten lite vektlagt. Derimot understrekes

---

⁷⁴ Buzan., *"People States & Fear"*, s 190.

⁷⁵ Herolf, Gunilla., *"Sverige i det europeiska säkerhetspolitiska samarbetet"*, Strategisk årsbok 2000, s 64.

⁷⁶ Svensk: Gemensam (GUSP)

⁷⁷ ESDI: *"European Security and Defence Identity"*

det at alliansefriheten fortsatt vil gi nødvendig og ønsket handlingsfrihet ved eventuelle trusler eller konflikter i Sveriges nærområder.⁷⁸

Innen rammen av GUSP vil den operative kapasiteten ta seg av krisehåndteringsoppgaver, som humanitære operasjoner, fredsbevarende innsatser, fredsstøttende operasjoner inklusive operasjoner for å fremtvinge fred i en konflikt.⁷⁹ Her inngår ikke forsvar av landenes territorium.

Som følge av en stadig nedbygging av den svenske Försvarsmakten vil Sveriges evne til å forsvare sitt eget territoriet bli mindre. Et bestillingsverk i regi av Högkvarteret, konkluderer med at Sverige i fremtiden ikke vil kunne forsvare sitt territoriet i en full eksistensiell krig mot et angrep fra øst.⁸⁰

Jeg mener derfor at svensk sikkerhet blir synonymt med europeisk sikkerhet. Regional sikkerhet blir det beste forsvar av svensk identitet og integritet og vil bli en viktig faktor for regjeringens handlingsrom.

5.2.2 NATO

Den politiske drakampen om hvordan en egen europeisk forsvars- og sikkerhetspolitikk skal utformes, har stått mellom ”atlantistene” og ”europistene”. Frankrike og Tyskland har hatt et ønske om en uavhengig kapasitet under EU, mens Storbritannia har stått på den transatlantiske linjen.

Da UNPROFOR avløste IFOR i Bosnia i 1995, fikk Sverige muligheten til å delta med militære styrker. Dette til tross for at operasjonen var NATO-ledet. Sverige har senere blitt en viktig partner i PfP relaterte øvelser. Sverige har tross sin alliansefrihet vist sin lojalitet til omverdenen og antydnet en mer fast fremtidig utenriks- og sikkerhetspolitisk rolle.

En utvidelse av NATO og EU vil være av største betydning for svensk sikkerhet.⁸¹ Sverige, vil som småstat, få innflytelse gjennom de store organisasjonene. Da Sverige ikke er medlem i NATO, vil svensk

---

⁷⁸ Aftenposten 3. mars 2001. (henrik.width@aftenposten.no)

⁷⁹ Forsvarsmaktsidé och målbild 1999 - 2000.

⁸⁰ Aftenposten, februar 2001.

⁸¹ Herolf, Gunilla., "Sverige i det europeiska säkerhetspolitiska samarbetet", Strategisk årsbok 2000, s 66 – 70.

sikkerhetspolitikk best bli hørt gjennom EU. *"Vill Sverige spela en roll måste man ta initiativ: för den lilla staten är initiativrikedom och alliansskapande en nödvändighet - endast de stora har i dag en given roll".*⁸²

Det er likevel et stykke frem før EU kan sies å ha en troverdig krisehåndterings-kapasitet. Svenske interesser jobber intenst med å forberede konsepter for hvordan EU skal kunne utnytte NATOs kapasiteter. Det er uenighet inne NATO⁸³, og det er store militære kapasitetsmangler innen EU, noe operasjonen i Kosovo viste.⁸⁴

Selv om de svenske interessene først og fremst kan bli ivaretatt av EU, vil NATOs rolle og engasjement i Europa var av stor betydning for svensk sikkerhet.

5.2.3 Den nordlige dimensjon.

Den danske seniorforskeren Lykke Friis sier i forbindelse med nordisk råds seneste møte i Reykjavik: *"Norden er ikke et alternativ til EU, men kan kanskje bli en fast blokk eller fraksjon i fellesskapet, men det vil være en overordnet målsetting for de nordiske land å tale med én stemme i de spørsmål hvor de har felles holdninger."*⁸⁵

Samtidig spør Bjørn Månsson i finske Hufudstadsbladet, hvilke stemme skal Norden snakke med? *"Danmarks evigt oppositionella, Sveriges evigt tveksamma eller Finlands, som enda aldri uttalat ordet nej?"*⁸⁶ Norges stemme er marginalisert uten adgang til de institusjonen som trekker opp premissene.

For svensk sikkerhetspolitikk er derimot Norge en ikke uvesentlig aktør. Jon Bingen, *"Europaprogrammet"*, sier at Norge er ikke lenger en flanke i en transatlantisk kald krig, men en del av den europeiske og globale energiens

---

⁸² Herolf, Gunilla., *Ibid*, s 71.

⁸³ Tyrkia har motsatt seg enhver bruk av NATOs ressurser til bruk for EUs krisehåndteringskonsept

⁸⁴ Håvoll, Harald. Den amerikanske overlegenhet i militær kapasitet var nærmest total. Amerikanske styrker sto for om lag 75 % av flyinnsatsene, og var omtrent alene om å kunne levere presisjonsstyrte våpen.

⁸⁵ Aftenposten 11 jan 2001

⁸⁶ Aftenposten. *Ibid*

geopolitikk og geostrategi.⁸⁷ Viseadmiral Bjørnar Kibsgaard diskuterer Norge som strategisk energileverandør og konsekvenser for Sverige. Sverige og de øvrige nordiske land er avhengig av vitale ressurser, som eksempel olje, for sin utvikling, sikkerhet og velferd. Sveriges importavhengighet, av totalt oljebehov, fra Norge, er på hele 57,8%. Denne avhengigheten av sikkerheten i Nordsjøen blir også svensk anliggende. Norsk sikkerhet blir derfor svensk sikkerhet⁸⁸, og viser nok en indikator som vil påvirke svensk sikkerhets- og utenrikspolitikk.

Bengt Andersson gjør en grov generalisering når han sier at *"Norge har blicken mot vester og norr, mens Sverige blickar mot øster och söder."*⁸⁹ Kanskje er denne diskusjonen en grunn til av nordisk sikkerhet, bør sees med de samme øynene.

5.3 Sammendrag av kapittel 4 og kapittel 5

Jeg har nevnt en rekke faktorer som er avgjørende for en regjerings utenrikspolitiske handlingsrom. De faktorene som påvirker de indre rammene, oppstår som følge av ulike interessenter og krefter, som over tiden langsomt påvirker regjeringens handlingsmuligheter. De ytre faktorene kommer som et resultat av store endringer i Sveriges omgivelser. Disse endringen skjer ofte over kort tid, og Sverige har som småstat relativt liten innvirkning på denne utviklingen. Til sammen utgjør de indre og ytre rammefaktorene regjeringens handlingsrom. Her oppstår handlingsmulighetene. Her vil utenrikspolitikken formes, og her må en strategi utformes. Samtidig vil regjeringens beslutninger påvirke dette handlingsrommet. Handlingsrommet vil skrumpe som følge av en mislykket politikk, og vil kunne bli utvidet om Sverige lykkes i sin utenrikspolitikk.

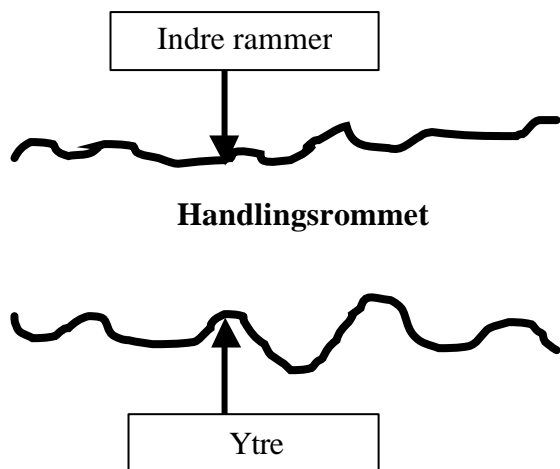
Problemstillingen kan illustreres gjennom nedennevnte figur:

---

⁸⁷ "Konferanse om ressurser, næringsliv og sikkerhetspolitikk", www.europa-program.no 1999.

⁸⁸ "Strategiske utfordringer for Norge som olje- og energiproducent", 1999, www.europa-program.no.

⁸⁹ Samtale med Andersson 30 april 2000.

Fig 7: Regjeringens utenrikspolitiske handlingsrom.

De indre rammefaktorene har for Sverige vært relativt stabile. Derfor blir kurven tilnærmet rettlinjet, og er i relativt lineær som tilsvarende kurve i ideal modellen.

De ytre rammefaktorene er utenforliggende forhold som påvirker svensk utenrikspolitikk. Disse oppstår plutselig og voldsomt. Derfor vil kurven bli mer ujevn, og vil fravike idealmodellen som følge av intensiteten i endringene.

6 Strategi

6.1 Generelt

Den andre variabelen som vil være med på å bestemme omfanget av en regjering's handlingsrom, vil være strategi. Buzan ser strategi som maktmidlenes virkning på internasjonale relasjoner. Hensikten med en strategi er fremtidsrettet. Den nasjonale strategien skal øke innsikten om handlingsmulighetene.⁹⁰

Strategi i sin mest generelle betydning er harmonisering og koordinering av mål og midler. Det betyr å velge det handlingsalternativet som utnytter det virkemiddelet som mest kosteffektivt fører til måloppnåelse. I hvilken grad en nasjon vil lykkes med å utvikle en nasjonal strategi er avhengig av hvilket ambisjonsnivå eller omfang en slik strategi er tenkt å få. Handlingsrommet vil variere fra det tilnærmet idéelle til det snevre. Mulighetens øyeblikk (*Windows of Opportunity*) vil oppstå, samtidig vil en regjering ofte erfare at opsjonene minskes. Dette som følge av påvirkning og at handlingsrommet begrenses.

Sveriges formannskap i EU vil være et "*Windows of Opportunity*". I formannskapsperioden vil Sverige påvirke policystrømningen og muligheten for å forme politikken i tråd med sin nasjonale strategi er større enn når svensk utenrikspolitikk er i et konkurranseforhold med andre nasjoners strategier og behov.

6.2 Nasjonal strategi.

"Strategi kan oppfattas som konsten att välja handlingsväg för att nå säkerhetspolitiska mål."⁹¹

En stats samlede koordinering og utnyttelse av alle tilgjengelige ressurser for å nå statens målsetting, kalles nasjonal strategi. Nasjonal strategi eller

---

⁹⁰ Buzan, Barry., "An Introduction to Strategic Studies: Military Studies and International Relations". 1987.

⁹¹ "Clausewitzreceptionen i Sverige intill första världskriget". Foredrag av Gunnar Åselius, ved Militärhögskolan den 8 november 1991.

storstrategi ("*Grand Strategy*") vil altså være å utnytte hele spekteret av statens virkemidler (militære, diplomatiske, økonomiske, kulturelle med mer) for å nå de politiske målene i så vel fred som krise/krig. Et eksempel kan være en offensiv diplomatisk virksomhet støttet av økonomiske sanksjoner med trussel om bruk av militærmakt. Et praktisk eksempel vil være forspillet til NATOs bombing av Det tidligere Jugoslavia. Knut Vollebæk skriver om diplomatiets rolle i denne fasen: "*Kosovokrisen satte et utvidet NATO på prøve... Vi må erkjenne at det å gripe til våpen i seg selv er et nederlag...Her er det imidlertid på sin plass å nevne de utallige forsøkene for å få Milosovic med på en fredsavtale. Disse forsøkene ble etter hvert ledsaget av alvorlige advarsler om følgene dersom Milosovic fortsatte å si nei....Det var luftangrepene som fikk president Milosovic til å bøye seg.*"⁹²

Det er mange som hevder at denne strategien var feil. Moltke sier at "*politiken er verksam ved krigets början och avslutning.*"⁹³ Den nasjonale strategien skiller seg derfor fra militærstrategi i tidsperspektivet og omfang. Der militær strategi har fokus på krigen, skal nasjonal strategi dekke tidsperspektivet fra tilstanden før krigen til etter. Enkelte hevder at NATOs engasjement i Kosovo den dag i dag er et synlig bevis på en mislykket strategi. NATO vant krigen, men tapte freden.

Samtidig er Milosovic en eksponent for en leder med en totalitær styreform som grenser til det diktatoriske. Milosovic kontrollerte sin egen stat og der igjen sitt eget handlingsrom. Dette gjorde det mulig for ham å ta avgjørelsene om neglisjering av NATOs trusler slik det passet ham, noe som nødvendigvis ikke var til nasjonens beste.

Vollebæk, som leder av OSSE, var i en helt annen posisjon. Han talte på vegne av en rekke demokratiske stater hvor sentralisert politisk makt var nærmest fraværende.⁹⁴ Det var en rekke aktører og interessenter som hele

---

⁹² Vollebæk, Knut., "*Det nye NATO, konsekvenser for Norge*", s 3. Det sikkerhetspolitiske bibliotek. Nr 7 - 1999.

⁹³ Åselius, Gunnar, *Ibid.*

⁹⁴ Buzan, Barry., "*People States & Fear*" s 22. Buzan beskriver anarki som "*decentralized form of political order*".

tiden manipulerte hans handlingsmuligheter. Milosovic gjorde selv alt som stod i hans makt til å påvirke dette handlingsrom. Ved strategisk og aktiv bruk av media som en propagandamaskin klarte han til tider å snevre vestens handlingsrom. Samholdet i NATO var Milosovic sitt "*Center of Gravity*".⁹⁵

6.3 Militær strategi

En militær strategi skal støtte en nasjonal strategi og kan betegnes som en delstrategi for ett av den nasjonale strategiens virkemidler – militærmakt. Lars Wedin siterer Tony Blair i sin innledning til "*Krishantering som svensk strategi*": "*Diplomacy works best when backed by the credible threat of force.*"⁹⁶

Tony Blair understreker betydningen av en troverdig forsvarsmakt i form av tilstrekkelige kapasiteter, som er operasjonalisert fra de politiske målsettinger, og som er i harmoni med en idé om hvordan disse kapasitetene skal brukes, for å nå de samme politiske mål. (doktrine).

6.4 Sammendrag strategi

Nasjonal strategi eller storstrategi, vil altså være å utnytte hele spekteret av statens virkemidler (militære, diplomatiske, økonomiske, kulturelle med mer) for å nå de politiske målene i så vel fred som krise/krig. Den idéelle strategien kan formes om regjeringen er i full kontroll over virkemidlene. Jeg har nevnt Milosovic og hans tilnærmede diktatur⁹⁷ som et eksempel på hvor en idéell strategi kan utformes.

Regjeringen må også ha evne og vilje til å ta disse virkemidlene i bruk til rett tid, slik at effekten av politikken gir ønsket synergieffekt for en kontinuerlig utvidelse av handlingsrommet.

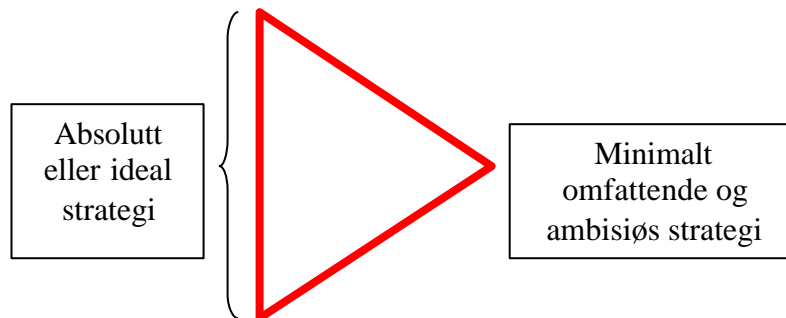
---

⁹⁵ von Clausewitz, Carl., "*On War*", von Clausewitz sier at dersom en kan slå alle sine fiender ved å beseire én av dem, så må den seiren være målet med krigen. Ved denne ene krigen slår vi til "*at the Center of Gravity of the entire conflict*".

⁹⁶ Wedin, Lars., "*Krishantering som svensk strategi*", Strategisk årsbok. 2000, s 79.

⁹⁷ I Det tidligere Jugoslavia har man frie valg og ledelsen kan derfor endres. Derfor er ikke Milosovic en diktator, men den politisk styringen fungerer autoritært. Eksempler på totalitære diktaturer er Stalins Russland og Hitlers Tyskland

Den militære strategien skal støtte den nasjonale strategien. En troverdig militærmakt er derfor nødvendig for at den nasjonale strategien også skal være troverdig.

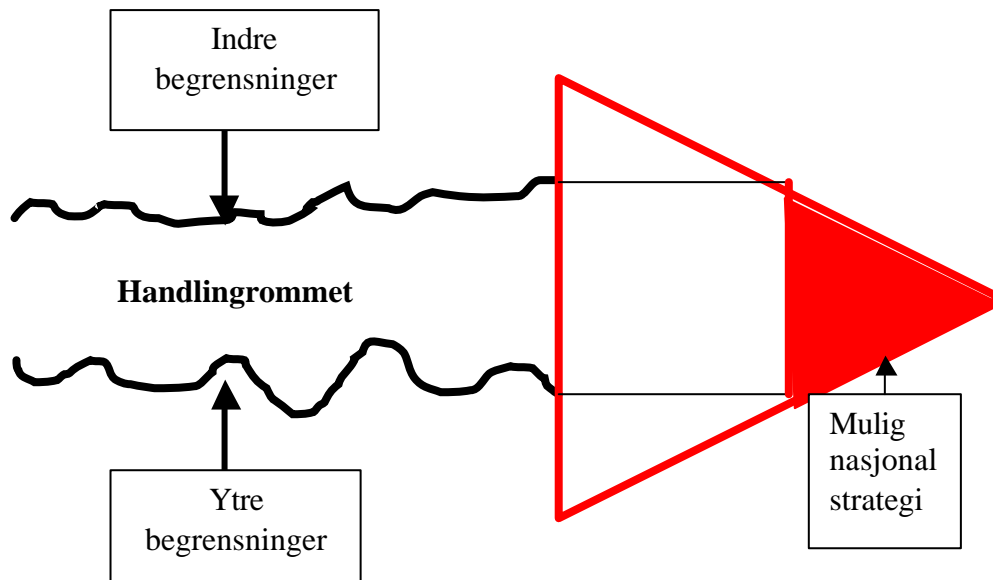

Fig 8: Forholdet mellom ideal og minimalt omfattende strategi.

Grader av omfang for en nasjonal strategi. Den mest omfattende (den absolutte strategi) kan utformes når regjeringen er i full kontroll av staten (diktatur), og omfatter hele arealet. I den høyre del av trekanten vil strategien bli minst omfattende der regjeringen hele tiden må håndtere de indre og ytre rammefaktorene. I trekantens toppunkt ser vi et samfunn i kaos, uten ledelse og uten virkemidler.

6.5 Sammendrag Indre- / Ytre rammefaktorer og strategi.

Et sammendrag av rammefaktorer og nasjonal strategi kan best vises ved å sette sammen disse tre variablene til en modell.

Fig 9: Forutsetninger for en nasjonal strategi.

Modellen viser hvordan en nasjonal strategi formes av de ytre og indre rammefaktorene som vil virke som begrensede variabler i forhold til regjeringens handlingsrom. I et demokratisk Sverige, et samfunn som er basert på ytrings- religion- og forsamlingsfrihet, vil statens respekt for enkeltindividet, institusjonene og for det internasjonale samfunn være dominerende. Dette hensynet vil også redusere regjeringens handlingsrom, og kun en begrenset del av trekanten vil være tilgjengelig for utformingen av en nasjonal strategi som basis for regjeringens utenrikspolitikk.

7 Militær kapasitet

Den tredje variabelen som vil påvirke en regjerings handlingsrom vil være bruk av militær kapasitet. Nasjonal strategi omfatter utnyttelse av de mulige virkemidler, (militære, økonomiske og diplomatiske), som staten rår over. Men strategi handler ikke bare om å harmonisere mål og midler. Den handler også om å ha vilje og evne til å bruke virkemidlene for å nå målene. Som nevnt tidligere, viljen til å bruke militærmakt som et virkemiddel, er politisk betinget, men evnen til å nå de politiske målene handler om å utnytte militær kapasitet som en trusel eller som en fysisk maktdemonstrator. Ref Tony Blair side, og Knut Vollebæk side 48 .

Militærmakt er derfor et politisk virkemiddel underordnet den politiske styring. Derimot er ansvaret for utformingen av den militære strategi tillagt Forsvarsmakten. Den militære strategi eller idé omformes i en operasjonell plan hvor militær taktikk legges til grunn for å oppnå en politisk gevinst.⁹⁸

Militær kapasitet må derfor deles i to deler, hvor en del er basert på den strategiske idé, doktrine, og hvor en del er midlet for taktikkens spillerom, det militære stridsmateriellet. I en moderne språkdrakt kan den doktrinelle delen kalles den militære kapasitets ”software”. Den substansielle delen, eller stridselementene, kan kalles militærmaktens ”hardware”.

7.1 Den doktrinelle delen

*”Doctrine is guidance on how to fight, tactics is what forces do, and strategy is the meaning of what forces do for the course and outcome of a conflict”.*⁹⁹

Colin S. Gray sammenligner tidligere militære strategier og kommer opp med sin egen sammenligning mellom doktrine, strategi og taktikk. Samtidig priser han Clausewitz når han sier at ingen har kunnet forbedre Clausewitz sin definisjon av strategi: *”Strategy is the use of engagements for the object of the war.”*¹⁰⁰

---

⁹⁸ Diesen, Sverre., *”Militær strategi - en innføring i maktens logikk”*, 1998, s 15-19.

⁹⁹ Gray, Colin S., *”Exploration in Strategy”*, s 5.

¹⁰⁰ Clausewitz, Carl von, *”Om Krig”*, (3 bind),

Som følge av denne beskrivende sammenhengen hvor den militære strategien bygger på en overordnet nasjonal strategi, er det en forutsetning for suksess, som Clausewitz her indirekte sier, at offiseren forstår ¹⁰¹ ”*how engagements should be used for the object of the war*” og at den politiske ledelse forstår hvordan ”*engagements can be used for the object of war*”. I akutte krisetilfeller er det særlig det militære virkemiddelet som er anvendbart, og det er viktig og nødvendig at politikerne ikke forlanger og forventer mer av dette virkemiddelet enn det som kan leveres.

Doktrinen primære funksjon blir derfor å gi strategiske veivalg knyttet til militære operasjonelle mål. NATOs definisjon av doktrine er meget generell: ”*Fundamental principles by which the military forces guide their actions in support of objectives.*”¹⁰² Doktrine er avledet av ordet ”å lære bort”. Den militære doktrinen skal derfor være en samling fastsatte læresetninger eller retningslinjer for et forsvars virksomhet. Doktrinen kan sees på som en kobling mellom strategi og taktikk.¹⁰³

I NATO-sammenheng består den doktrinelle delen av et hierarki, der en felles grunnleggende doktrine utledet av militærteoretiske studier er styrende for de grenvise doktrinene og logistiske behov. De grenvise doktrinene vil igjen være styrende for utarbeidelse av taktiske direktiver og ordrer for militære operasjoner.¹⁰⁴ Hele spekteret av doktriner skal med andre ord gjenspeile en overordnet idé. Doktrinene skal underbygge en helhetsforståelse, slik at de grenvise kapasitetene er limt sammen rundt et logistisk konsept, for ved felles innsats å nå den politiske målsetting. Målet med doktrinehierarkiet er å gi en felles tilnærming til den operasjonelle virksomheten, uten at den skal legge bånd på den militære handlingsfriheten.

---

¹⁰¹ Gray, Colin S., *Ibid*, s 9.

¹⁰² NATOs definisjon om doktrine er beskrevet mange steder. Se eksempelvis ”*NATO Logistics Handbook*”, s 182.

¹⁰³ Gulseth, Hals & Tjøstheim. 1998. ”*Norsk fellesoperativ doktrine*”.

¹⁰⁴ Se ”*NATO Logistics Handbook*”, s 64. Skissen viser en hierarkisk oppbygget doktrinell modell for NATOs logistikk-konsept

7.2 Doktrinens funksjon

NATOs behov for en felles doktrine var i perioden under Den kalde Krigen lite diskutert. Alliansens strategiske konsept var det kollektivet forsvaret – et angrep på én nasjon ville bli tolket som et angrep på hele alliansen. Doktrinen var en rent utmattelsesdoktrine, hvor fienden fra øst skulle oppholdes, utmattes, nedkjempes og utvises fra alliansens territorium.

Med Sovjetunionens oppløsning i 1991 ble trusselbildet i Europa svært endret. Faren fra Den kalde Krigen er blitt skjøvet til side til fordel for en mer integrert sikkerhetsstruktur .

Ved NATOs ministermøte i 1992, ble det besluttet at alliansen skulle gå inn på *”peacekeeping and other operations under the authority of the UN or the responsibility of the OSCE”*.¹⁰⁵ Ved *”Det nordatlantiske Råd”* i Washington i april 1999, ble så et nytt strategisk konsept utviklet. Alliansen måtte tilpasse seg forhold i sikkerhetsutfordringen som ikke truet alliansens territorium direkte. Alliansens sikkerhet måtte også ta den globale situasjonen i betraktning. En kan derfor si at NATOs rolle siden Den kalde Krigens opphør, har endret seg fra en ren defensiv-til en defensiv /offensiv rolle. En endret idé og strategi var blitt utviklet for bruk av den militære kapasiteten – fra å sloss kollektivt rent defensivt, skulle nå alliansen kunne håndtere offensive oppdrag utenfor alliansens eget territorium. Noen hevder at NATO måtte velge *”out of area”* for ikke å bli *”out of business”*. Valget fordret nye direktiver og nye retningslinjer for bruk av de militære styrkene. Nye doktriner måtte derfor utvikles.

Da den finske representanten ved en øvelse ved FHS fikk spørsmålet om hvordan den finske militære doktrinen var formulert, svarte han: *’Forsvaret av finsk territorium er vår doktrine. Det er alt vi trenger, og den er forankret i hele det finske folk ’*.¹⁰⁶

Sverige har i lang tid vært i samme situasjon som Finland. Forsvaret av svensk territorium og håndheving av svensk integritet, har vært

---

¹⁰⁵ Det sikkerhetspolitisk bibiloteke Nr. 7 1999. s 7. www.atlanterhavskomiteen.no

hovedformålet med å opprettholde en troverdig forsvarsmakt. Det svensk-finske Petersberginitiativet og forslaget til integrering av VEUs krisehåndteringskapasitet til EU, var en markering av et ønske om å ta et større ansvar for sikkerheten i Europa. Gunilla Herolf sier: *"Bland de länder för vilka Sverige och Finland upplevdes som isolationistiska på grund av alliansfriheten gav detta initiativ ett budskap om att man ville medverka i krishantering med militära medel."*¹⁰⁷

Som NATOs valg nevnt over, tilsier det svenske initiativet i EU, også en endret strategi og idé om bruk av Forsvarsmaktens militære kapasitet. Denne idéen må på samme måte forankres i Forsvarsmakten gjennom en doktrinell styring.

De militærpolitiske målsettingen sier hva som skal oppnås og med hvilke virkemidler. Doktrinen gir svaret på hvordan virkemidlene skal brukes.

Sveriges Forsvarsmakt har i dag ingen felles doktrine. Den har heller ingen grenvise doktriner. En doktrine for logistikk har knapt vært nevnt.

Överbefälhavaren har innsett behovet for doktriner, men prioriteringen og interessen for denne type arbeid har tidligere ikke vært stor nok i det svenske offiserskorpset.¹⁰⁸ Doktinearbeidet i Forsvarsmakten er under utvikling.

7.3 Den substansielle delen

En av den nasjonale strategiens viktigste oppgaver er å gi presise retningslinjer for utvikling og planlegging av de mulige politiske virkemidlene. For det militære virkemiddelet vil de strategiske valg gi overordnet styring for den militære innretning.

USAs tidligere president Clinton har sagt: *"Den dyreste freden er billigere enn den billigste krigen"*. Krisehåndtering er nemlig et spørsmål om ressurser. Den militære kapasiteten må tilpasses en dimensjon hvor

---

¹⁰⁶ Finsk offisers uttalelse. Øvelse i "Bedömande", FHS 2000.

¹⁰⁷ Herolf, Gunilla., "Sverige i det europeiska säkerhetspolitiska samarbet", Strategisk årsbok 2000, s 73.

¹⁰⁸ Sjefen for Flygvapnet, generalløytnant Jonsson. Orientering ved FHS høsten 2000.

interoperabilitet i et multinasjonalt scenario, er av største betydning. Svenske enheter har som nevnt ikke tradisjon å stride i et *joint* perspektiv. Nå skal styrkene utfylle en rolle i et *"multinational combined joint environment."*¹⁰⁹ Dette vil stille strenge krav til forberedelser, trening og øving for troverdigheten til de styrkene som er tiltenkt rollen som et utenrikspolitisk virkemiddel.

De fysiske virkemidlene, stridsselementene, må også tilpasses de militærpolitiske målsettingene. I likhet med den doktrinelle delen er også den substansielle delen hierarkisk ordnet. Styrkeplanleggingens rolle er å omgjøre den militærpolitiske målsettingen til sannsynlige militære oppdrag og hvilke kapasiteter som det vil være behov for. På bakgrunn av disse valgene iverksettes styrkeproduksjonen, som for de fleste militære organisasjoner er grenvise. Her inngår å anskaffe utstyr, samt trening og øving i bruk av dette. De grenvise doktrinene vil her være basisen for styrkesammensetningen.

7.4 Logistikk

Logistikk er den virksomheten som planlegger og gjennomfører flytting, understøttelse og vedlikehold av militære styrker. Målsettingen med logistikk er å skaffe og tildele ressurser av rett slag og rett mengde til rett tid. Dette for at militære operasjoner i fred, krise og krig skal kunne føres på et operasjonelt akseptabelt nivå. Logistikk utgjør det materielle grunnlaget som den militære virksomheten hviler på.

Det er mange eksempler på at mangelfull logistikk har gitt katastrofale utslag for et krigsforløp. Martin van Crefeld diskuterer i boken *"Supplying War"*¹¹⁰ betydningen av relevant logistikk. Han understreker det faktum at tusenvis av bøker er skrevet om strategi og taktikk, og at et fåtall forfattere har brydd seg med logistiske spørsmål til tross for at *"logistics make up as much as nine*

---

¹⁰⁹ Styrker fra mer enn en nasjon bestående av flere grener (flyg, armé) og hvor ulike styrke inne de ulike grenene skal utfylle hverandre til en stor enhetlig styrke. Se for øvrig NATO Logistic Handbook. *"Definitions"*.

¹¹⁰ Crefeld, Martin van, *"Supplying War - Logistics from Wallenstein to Patton"*, 1997.

thents of the business of war".¹¹¹ Mange vil være uenig i denne påstanden. Det de ulike aktørene imidlertid må innse, er at logistikk må sees på og vurderes i sammenheng med militære innsatser.

Selv den tyske krigsherren Rommel, led sine største nederlag, som følge av mangel på underhold, ammunisjon og drivstoff.

*"In fact, the battle is fought and decided by the quartermasters before shooting begins. The bravest men can do nothing without guns, the guns nothing without plenty of ammunition; and neither guns nor ammunition are of much use in mobile warfare unless there are vehicles with sufficient petrol to haul them around."*¹¹²

Rommels ord forteller det meste om logistikkens betydning. Det er en absolutt nødvendighet at planlegging og gjennomføring av logistikk er integrert på alle nivåer i den operative planlegging og at logistikkvurderinger er en del av beslutningsprosessen.

Til tross for at operativ logistikk er helt avgjørende for utfallet av en militær operasjon, er logistikk-begrepet gjenstand for liten oppmerksomhet. Det kan nevnes at i *"Försvarets idé och målbild"*, er kun noen få linjer viet logistikk.¹¹³ I en rapportssamling, skrevet av arméstuderande ved FHS, om manøverkrigføring, er ordet logistikk aldri nevnt. Dette til tross for at de samme offiserene gang på gang har erfart at de operative bedømmelsen varer like langt som logistikken tillater det.

Denne neglisjering skjer til tross for at det er de militære ledernes oppgave å sørge for at militærmakten skal harmonisere de politiske mål.

7.4.1 Internasjonale innsatser

Sveriges logistikkorganisasjon skal støtte militære operasjoner såvel innenfor som utenfor Sveriges grenser. Det vil alltid være nasjonens ansvar å sørge for en troverdig logistiktjeneste ved internasjonale innsatser. Försvarets idé och målbild.

---

¹¹¹ Crefeld, Martin van. *"Supplying War"*, s 8.

¹¹² Crefeld, Martin van., *Ibid*, s 200.

¹¹³ Försvarets idé och målbild. *"Perspektivplaneringen 1999-00"*.

tidligere ÖB, Gustafson sa ved et seminar ved FHS våren 2001, at han var meget overrasket over at logistikkjenesten ennå ikke fungerte ved det svenske engasjementet i Kosovo. Generalen uttrykte bekymring, ikke bare for troverdigheten av den svenske militære kapasiteten, men fordi den militære innsatsen kunne få konsekvenser for Sveriges troverdighet som leverandør av sikkerhet. General Gustafson har lært av historien. Et optimalt logistikk-konsept gir de taktiske sjefene handlingsrom og handlingsmuligheter. Et smidig og troverdig militært apparat vil tilføre svensk utenrikspolitikk et relevant verktøy for å oppnå ønsket utenrikspolitisk effekt.

7.5 Offiserskompetanse

En småstat, med etter hvert mindre militære ressurser, vil måtte kompensere denne underlegenhet med andre imperativer, som mer trening og øving og kompetansegivende utdanning. Torsten Bjørkman skriver at officersyrket er mer enn et yrke, det er en profesjon.¹¹⁴ Offiserens menneskelige egenskaper og faglige kvalifikasjoner skal omsette strategiske veivalg til operasjonelle ordrer og operasjonskonsept. Den militære sjefens oppgave er å omsette planer og ordrer i militær suksess. Hans eller hennes lederegenskaper skal forankre motivasjon og kunnskap om det overordnede mål i alt personell, slik at det militære virkemiddelet lever opp til den politiske forventning og ambisjon. Buzan beskriver idéen som et grunnleggende fundament for eksistensiell overlevelse i ethvert samfunn. På samme måte vil den militære idéen være hovedpilaren i den militære virksomhet (doktrine).

I Europas nye krigsvirkelighet er det store muligheter for at den unge offiserens avgjørelse kan gi strategisk effekt. Beslutningshierarkiet blir kortere. Samtidig gir ny teknologi økt mulighet til kontroll med operasjonen. Militær utdanning blir et middel i seg selv til å øke effekten av den militære innsatsen.

Soldaten, det strategiske målets forlengede arm, må opptre entydig med basis i den overordnede politiske målsetting. Entydig opptreden er avgjørende i

---

¹¹⁴ Bjørkman, Torsten., "Den svenska officersutbildningens omvandling och Försvarets nygamla uppgiftsstruktur", Strategisk Årsbok 2000, s 110.

krisehåndtering. I den ytterste konsekvens er det resultatet av offiserens handlinger som kan være avgjørende for den overordnede politiske målsetting. Den doktrinelle delen av militær kapasitet er derfor individavhengig. Den forutsetter individuell forståelse for sammenhengen mellom det strategiske og det doktrinelle hierarkiet og den militære kapasitet.

Et klassisk eksempel på katastrofale konsekvenser ved tvetydig opptreden er da den amerikanske ambassadøren ved et møte med Saddam Hussein før opptrappingen av konflikten med Irak, var tvetydig i sitt uttrykk til amerikansk reaksjon på Saddams trusler om å invadere Kuwait. Saddam tolket ambassadøren slik det passet ham; USA ville ikke blande seg inn. Saddam invaderte Kuwait. De videre konsekvensene ble en omfattende krig og tusenvis av menneskeliv gikk tapt. En presis og entydig formulering om Washingtons reaksjon og aksjon på en invasjon, kunne muligens fått Saddam til å endre sin strategi.

Den siste episoden i Kinahavet, hvor en kinesisk pilot fløy inn i et amerikansk etterretningsfly, kan også karakteriseres som en episode hvor de involverte offiserene ikke forsto de politiske konsekvensene om en konfrontasjon skulle oppstå. Uten her å ta stilling til årsaksforholdet, er det opplagt at en av eller begge pilotene gikk ut over sitt oppdragsmandat. Et uhell av dette omfanget skal ikke skje, og jeg er overbevist at direktiver for avskjæring er nedfelt i begge nasjoners bestemmelsesverk, nettopp fordi det er politisk uakseptabelt at slike uhell skjer.

Episoden rystet det politiske miljøet verden over, og det vil ta lang tid før effekten av denne episoden blir leget.

Denne hendelsen blir beskrevet mer inngående under kapittel 9.

FHS har som ambisjon å bli et internasjonalt anerkjent senter for militære studier. Akademiseringsprosessen er i gang. Det er likevel stor diskusjon

mellom "planerare" respektive "ledare/krigare" i hvilken retning skolen skal utvikles; den genuint militære eller den offentlige administrerende¹¹⁵.

7.6 Forholdet mellom doktrinell- og substansiell del

Nedenfor har jeg forsøkt å vise sammenhengen mellom det doktrinelle hierarkiet og den militære kapasiteten. Modellen er en modifisert versjon av skissen vist i "*Forsvarets fellesoperative doktrine*".¹¹⁶

Dimensjonerende for den militære anvendelsen vil være nasjonens nasjonale interesser og den militære strategi som skal underbygge denne. Individets evne til rasjonell handling, preger hele modellen, som derfor aldri vil kunne bli statisk. En dynamisk integrering av informasjon og gjensidig påvirkning vil hele tiden påvirke alle nivåer horisontalt som vertikalt. Individet eller offiseren vil være den dynamiske formidleren og distributøren av informasjon.

Modellen vil normalt og under idéelle omstendigheter virke som en "*topp-down*" modell. Samtidig er hensikten å vise hvordan forholdet mellom de ulike variablene påvirker mulighetene til å omsette den nasjonale målsettingen til operativt mulige oppdrag.

---

¹¹⁵ Bjørkmann, "*Strategisk årsbok*", 2000, s 123.

¹¹⁶ "*Forsvarets Fellesoperative doktrine*", fig 2.1. s 22.

Fig 10: Sammenhengen mellom doktrinell og substansiell del

Eksempelvis vil en dårlig styrkeproduksjon - mangel på hardware - resultere i manglende evne til anvendelse av den militære kapasiteten. Fravær av en felles doktrine vil føre til at de grenvise doktrinene ikke vil være integrert. Et slikt fravær vil gjøre utfallet av militære operasjoner usikkert. Fravær av enhetlig forståelse vil som oftest gi uønskede konsekvenser. Multinasjonale operasjoner i et *joint* og *combined* miljø, kan i stor grad bli lammet og føre til at den samlede internasjonale, og der igjen, den nasjonale målsetting, ikke blir nådd.

Fravær av en logistikkdoktrine vil på samme måte resultere i mangelfulle taktisk direktiver og ordrer. Som nevnt, er logistikk en multiplikator for strategisk måloppnåelse og operativ effekt.

7.7 Oppdraget

"Mycket har gjorts under senare år men mycket genstår att göra innan Clausewitz' tes om kriget som politikens fortsättning kan förverkligas"¹¹⁷, sier Lars Wedin om integreringen og strategiske valg for Sveriges militære virksomhet. Alliansefriheten, behov for egen forsvarsindustri, fokus på forsvar av svensk territorium, mangel på doktrinelle føringer og lite fokus på fellesoperative løsninger, har resultert i at forståelsen for "joint operations" til nå har vært lite vektlagt i Forsvarsmakten.¹¹⁸

Sverige har, som tidligere nevnt, tilbudt EU en betydelig militær kapasitet. Denne kapasiteten bestående av armé-, fly- og sjøstridskrefter, og er øremerket for innsats under ledelse av et felles EU-flagg. Forsvarsutredningen av 2001, begrunner en lite sannsynlig trusel fra Russland, som et hovedargument for fortsatt å omorganisere det svenske forsvaret. Forsvarsutredningen slår videre fast at det ikke er noen uoverensstemmelse med fortsatt alliansefrihet og et militært internasjonalt engasjement. Den svenske regjering har adoptert NATOs ambisjon om at motivet for å gjøre krisehåndtering til en overgripende strategi, er at en krig, der alliansen blir involvert, oppstår etter en rekke kriser. Den politiske strategiens mål blir derfor å forhindre krig ved å håndtere konflikten eller krisen. Forsvarsutredningen av 2001 sier samtidig at truslen mot Sverige er fraværende og vil være det i minst ti år. Det militære oppdraget synes derfor i de nærmeste årene å relateres til internasjonale oppdrag.

Ut fra et sikkerhetspolitisk eller strategisk perspektiv er det vanlig å skille mellom operasjoner i fred, krise, væpnede konflikter og krig. Dette skillet er viktig fordi de militære virkemidlene skal opptre i ulike sosiale sammenhenger.

"Krig er et sosialt fenomen, - en merkelig form for sosial interaksjon, - men allikevel en sosial interaksjon."¹¹⁹ Denne sosiale interaksjon sier også noe om

---

¹¹⁷ Wedin, Lars., "Kriserhåndtering som svensk strategi", Strategisk årsbok. 2000, s 99.

¹¹⁸ Dette er min egen påstand etter snart 2 år som elev ved FHS.

¹¹⁹ Naastad, Nils., "Krigsskolenes kompetansenivå og FOU-virksomhet". Foredrag 14 mars 01

hvilke juridiske og operative rammebetingelser de militære styrkene skal virke innenfor. Kravene til offiserens kompetanse blir større.

Som følge av denne endrede politiske ambisjon er svensk militær metodikk og anvendelse av militær kapasitet, i en dynamisk utvikling innrettet mot en anpassning til internasjonale oppdrag.

7.7.1 Det militære oppdraget - NATO

For å løse et militært oppdrag, vil det alltid være nødvendig å utarbeide planer for iverksettelse av den militære operasjonen. Alle nivåer i det militære hierarkiet må motiveres og forstå hvorfor det nå kan være nødvendig å ofre eget liv for å oppnå en politisk gevinst.

Den politiske ledelse kan sikre denne forankring ved å beskrive hvilke farer som truer, og hvilke verdier som står på spill, ved å formidle dette budskapet gjennom de militære nivåer, ved bruk av standardiserte prosesser. Dette vil sikre en forståelse for oppdraget og samtidig gi inspirasjon og en virkelighetsforståelse for det militære oppdraget. Nasjonene har ulikt verktøy for denne prosessen. Dette avsnittet er bygget på NATOs metodikk og er et eksempel på dynamikken i planleggingen av det militære oppdraget, slik NATOs øverste sjefer sier det skal gjøres. Hensikten er igjen å vise sammenhengen mellom de politiske målsettinger og den operasjonelle utøvelse.

NAC - "*North Atlantic Council*" - er NATOs øverste politiske organ. I dette forum, hvor hvert medlemsland i alliansen er sikret innflytelse, vil de politiske målsettingene bli fastsatt.¹²⁰ Et initieringsdirektiv – "*Initiating Directive*" - blir overlevert den militære ledelse. Dette direktivet skal inneholde presise formuleringer om bakgrunnen for en mulig bruk av militærmakt, hvilke politiske tyngdepunkt – "*Center of Gravity*"- militærmakten skal påvirke, hvilket regelverk for politisk kontroll – "*Rules of Engagement*" - som gjelder, og hvilke politiske og militære målsettinger – "*End States*" - som skal nås. Direktivet skal bare iverksette den militære

---

¹²⁰ GOP. *Guidelines for Operational Planning*, Chapter 4. Annex B, s 4-B-1

planleggingen og er ikke ment som et direktiv for iverksetting av de militære operasjonene. Det er viktig å merke seg at den politiske ledelse bestemmer forutsetninger, gjennomføring mot de politiske mål og hvilke politiske mål som skal oppnås og de samme politikerne skal godkjenne planen før iverksetting.

De militære sjefene formidler så den politiske målsetting gjennom de ulike militære nivåer ved hjelp av hele hierarkiet av doktriner og planverk. Den politiske idé skal ideelt gjenspeiles i de operasjonelle planene, som godkjennes av den politiske ledelse før iverksetting.

En kan trygt fastslå at det militære virkemiddelet kontrolleres og utnyttes som et instrument for alliansens politiske ledelse.

7.7.3 Det militære oppdraget - Sverige

Den svenske planleggingsprosessen er basert på ulike operasjonsplaner tatt ut i fra Högkvarterets fremlagte forsvarsplaner. Den svenske planleggingsprosessen har ingen tydelig forankring i den politiske ambisjon. Det er Överbefälshavaren som styrer hele prosessen. Det er hans mål og det er hans metode som skal brukes. Planleggingsprosessen savner internasjonale begrep og er ikke egnet for samvirke mellom nasjoner, og er derfor ikke egnet for et fremtidig internasjonalt engasjement. Högkvarteret har derfor bestemt at NATOs mal, "GOP", skal implementeres i Försvarsmakten. Dette initiativ krever et helt nytt og annerledes engasjement fra den politiske ledelse, nettopp fordi reliabiliteten og validiteten av den militære prosessen skal kontrolleres av den samme politiske ledelse.

Resultatet av en manglende dialog og engasjement fra svenske politikere, vil hemme utviklingen av en Försvarsmakt som skal brukes av den samme politisk ledelse som et instrument i politikken. Overgangen til denne nye metoden for utarbeidelse av operasjonelle planer, er strengt avhengig av politisk ansvar og engasjement.

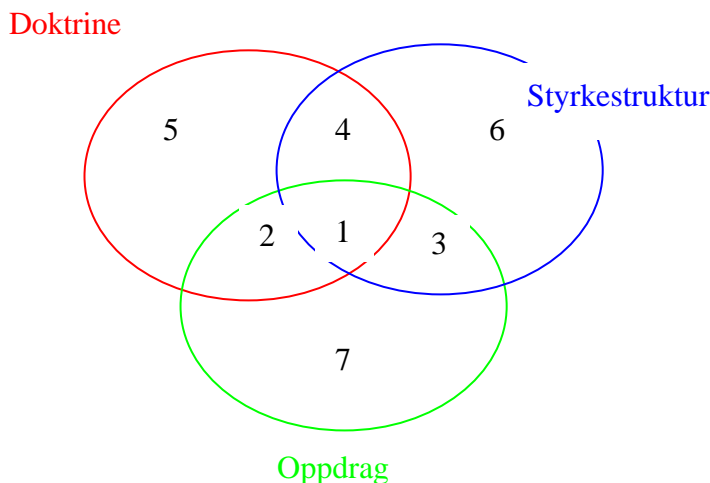

7.8 Forholdet mellom militær kapasitet og oppdrag¹²¹

Som jeg har vist tidligere utgjør doktriner og styrkestrukturen det jeg i denne studien kaller militær kapasitet. Doktrinens formål kan sammenlignes med en forretningsidé, hvor formålet er å motivere den militære sjefs metode for å anvende sine allokerte militære styrker. Den militære idé skal så gjenspeile de nasjonale interesser og den nasjonale strategi. Gjennom doktrinene utvikles de taktiske direktivene for hvordan oppdraget kan løses. Styrkestrukturen eller Försvarsmaktens "hardware" er midlene som skal utnyttes for å løse oppdraget. Oppdraget må derfor harmoniseres med den nasjonale strategi, da det er nettopp dette budskapet som skal gjenspeiles i doktrinen.

Spekteret av oppdrag er ikke diskutert i detalj, men både den doktrinelle- og den substansielle delen, må være fleksible for raskt å kunne tilpasses de politiske ambisjoner.

Figuren nedenfor og den videre diskusjonen, følger i alt vesentlig de samme fem ringers prinsipper, utviklet ved FHS.¹²²

Figur 11: Venn-diagram over sammenhengen mellom oppdrag, styrkestruktur og doktrine.

¹²¹ Berg, Per. "On the Threshold"? Hovedoppgave i statsvitenskap, høsten 1988. Universitetet i Oslo. Diskusjonen i dette avsnittet følger i stort Bergs linjer.

¹²² FHS har utviklet en idé (doktrine?) for et felles tenkande på et slagfelt. Ringene består av fem variabler. Bekämpfung, rörlighet, uthållighet, underrättelsestjänst og ledning. Variablene er avhengig av hverandre, og må derfor vurderes i sammenheng, og ikke hver for seg.

Det er viktig at leseren har figur 10, i tankene i den påfølgende diskusjonen. Eksempelvis er en fellesoperativ doktrine utgangspunktet for de grenvise doktrinene og derfor gjøres avhengig av denne. Mangel på en logistisk doktrine vil derfor eksempelvis gjøre arealet av doktrinen mindre i fig 11 og derfor nedgradere den videre sammenkoblingen.

1. Situasjonen i 1, viser denne optimale situasjonen hvor oppdraget er i perfekt harmoni med militær kapasitet. Oppdraget er utledet av en nasjonal målsetting, via en nasjonal- og militære strategi, hvor anvendelsen av den militær kapasiteten er nøye planlagt og hvor de operative og taktiske planene er forankret i en felles oppfatning av oppdragets omfang og mål. Det tyske angrepet på Frankrike i mai 1940, kan være et eksempel på hvordan den tyske doktrinen - Blitzkrieg eller manøverkrigføring- var i perfekt harmoni med det militære oppdraget og muliggjort ved tilstrekkelig militært materiell. Den nøye planlagte operasjonen, hadde for første gang i historien en *joint* plattform, hvor fly og hærstyrker opererte sammen og for hverandre med et logistisk fokus. Tyskerne bygget sin kampanje på erfaringen fra felttoget mot Polen i 1939. Operasjonen ble "*wargamet*" i forkant og soldatene ble indoktrinert om planens innhold, gjennomføring og *End State*.¹²³
2. Her er det harmoni mellom oppdraget og doktrine - man vet hva som skal gjøres og hvordan - men ressursene mangler. Ved det tyske angrepet på Kursk i 1943 hadde tyskerne en doktrine. Personellet var trent. De hadde kunnskap og de hadde et oppdrag. Slaget hadde et symmetrisk tilsnitt. Kvaliteten i utstyr på begge sider var tilnærmet lik, men de tyske militære ressursene stod ikke i forhold til de militære ambisjonene. "*Å ena sidan har vi tyskarna, vilka hade doktrin, utbildning, kunskap och uppdrag, men inte tillräckligt stora resurser för att driva hem anfallet till en seger.*"¹²⁴
Ett annat exempel på frågan skulle kunna vara det tyska ubåtskriget mot

---

¹²³ Rothbrust Florian K., "*Guderian XIXth Panzer Corps and The Battle of France*".

¹²⁴ Zetterling, Niklas., Foredrag ved FHS, 22 mars 2001.

*engelsk sjöfart på Atlanten, både under första och andra världskriget.*¹²⁵

Antallet tyske Ubåter var for få til å kunne løse oppdraget. De store avstandene til havner la store logistiske begrensninger på doktrinenes anvendelse.

3. Det militære materiellet er til stede. Oppdraget er gitt, men det mangler en doktrine for hvordan oppdraget skal løses. Ved det tyske angrepet på Kursk i 1943 var de russiske styrkene langt overlegne hva gjelder kvantitativ militær kapasitet. *"Å andra sidan har Röda Armén vapnen och en tydlig uppgift, men på grund av en bristfällig doktrin (och därigenom en utbildning som lämnade mycket i övrigt att önska) kunde de endast lösa den övergripande uppgiften till ett orimligt högt pris."*¹²⁶ Den russiske forsvarskampen mislyktes på grunn av en mangelfull utviklet doktrinen som tilsa at stridsvogner skulle organiseres i mindre, nesten statiske avdelinger, mens den tyske doktrinen tilsa kraft og manøver
4. Man har våpen og man har den ønskede forutsetninger for å utnytte det militære materiellet (doktrine), men oppdraget er uklart eller harmoniserer dårlig med forutsetningen for å løse det. NATOs operasjon i Kosovo kan sees på som en politisk feiltolkning av forholdet mellom oppdrag og den militære kapasitets anvendelse. Man trodde at en begrenset luftkrig skulle få Milosovic til forhandlingsbordet. Det politiske *"Center of Gravity"*-diktaturet i Beograd - ble lite påvirket av NATOs kampanje. Selv om Milosovic til slutt gav etter, var det en demokratisk prosess som til slutt fratok han makten, ikke en politisk styrt luftkampanje.
5. Forsvarsmakten har en doktrine, men fravær av militært *"hardware"*. Denne situasjonen umuliggjør en militær operasjon med det formål å oppnå en politisk gevinst.
6. Forsvarsmakten har tilstrekkelig militært materiell, uten en doktrine for hvordan materiellet kan brukes. Regjeringen har heller ingen ambisjon om

---

¹²⁵ Zetterling., *Ibid.*

¹²⁶ Zetterling., *Ibid.*

å utnytte den militære kapasiteten. Denne situasjonen kan finne sted blant militsgrupper og uorganiserte opprørere.

7. Regjeringen ønsker å bruke militærmakt til en ønsket gevinst, men har ikke nødvendig verktøy for iverksetting. Eksemplet illustrerer en handlingssvak regjering uten mulighet for å bruke maktmidlet i sin politikk, en politikk som sannsynligvis ender i kaos.

7.9 Situasjonen for Försvarsmakten

På bakgrunn av min diskusjon om militær kapasitet, kan jeg nå illustrere situasjonen i den svenske Försvarsmakten. Den idéelle målsettingen er selvfølgelig situasjonen 1) i diagrammet, som gir en optimal harmonisering av mål og midler.

7.9.1 Den doktrinelle delen

Försvarsmakten mangler en felles plattform, et utgangspunkt for "*felles tenkande*". Doktrinen har til nå vært: "*Forsvar svensk territoriet og svensk integritet*".¹²⁷

En fellesoperativ doktrine er ikke utviklet. Grenvise doktriner inklusive en doktrine for logistikktensten er heller ikke skrevet. En fellesoperativ doktrine vil kunne dekke et vidt spekter av oppdrag basert på den nasjonale målsetting.

Det doktrinelle grunnlaget for den militære kapasiteten er med andre ord ikke dekket.

Försvarsmakten har riktignok skrevet en doktrine for "*Peace Support Operations*".¹²⁸ Denne doktrinen beskriver nøye de ulike oppdrag forbundet med denne type operasjoner, men beskriver ikke utøvelsen av den militæroperative virksomheten. Doktrinen gir et godt utgangspunkt for å sette seg inn i de ulike situasjonene ved "*Peace Support Operations*". Den kan sammenlignes med den norske fellesoperative doktrinen Del A, Grunnlag. Den norske fellesoperative doktrinen, Del B, beskriver de militære operasjonene.

Den svenske doktrinen er nærmest uteblitt som pensum ved FHS.

7.9.1.1 Offiserskompetanse

Det påfølgende er skrevet fra egne erfaringer etter snart to år som elev ved FHS.

Omstilling er i utgangspunktet en vanskelig prosess. Omstillingsprosessen i Försvarsmakten er meget omfattende, ikke bare fordi den rammer den enkelte medarbeider, men også fordi den endrer hele idéen med Försvarsmaktens hensikt. Å kvitte seg med en grunddoktrine er like vanskelig som å vende seg til en ny.

Det er ingen tvil om at den svenske offiserens faglige kompetanse er fullt på høyde med hva man finner i NATOs staber. Det er likevel min oppfatning og jeg mener å ha registrert, en noe manglende evne og noen ganger også vilje til å legge bak seg arven hos den svenske offiseren: "*Forsvar av svensk territorium og håndheving av svensk integritet, er hva som gjelder*".

Den svenske offiseren er formet av en fortid preget av en manglende doktrinell forståelse om fellesoperative løsninger. Dette kommer klart fram ved øvelser hvor "*joint- og combined*"- virksomheten, først nå er i ferd med å få sin rette oppmerksomhet. For den svenske offiseren er det derfor fremdeles ulogisk å se Försvarsmakten som et system av variabler som henger sammen, og hvor hensikten er å oppnå størst mulig samlet militær slagkraft og effekt. Et eksempel er at logistikk, som i følge Crefeld er 90% av de militære operasjonene, ikke får den nødvendige oppmerksomhet. Försvarhögskolan arbeider hardt med denne problematikken, men det synes langt frem til at den doktrinelle delen er forankret i hele Försvarsmakten.

Det synes også å være en manglende forståelse for Försvarsmaktens nye innriktning. Tanken om at Försvarsmakten skal virke som et utenrikspolitisk instrument, er til nå ikke akseptert, og det er min oppfatning at offiseren til tider vegrer seg mot de nye politiske målsettinger og ambisjoner.

---

¹²⁷ Forfatterens egen formulering.

¹²⁸ Joint Military Doctrine., "*Peace Support Operations*"., Högkvarteret, 1997.

Offiseren, som formidleren av informasjon om nasjonale politiske valg gjennom den militære kapasitetens hierarki, synes for meg enda ikke å ha blitt formet.

7.9.2 Den substansielle delen

Alliansefriheten har gitt det resultatet at den svenske Försvarsmaktens ambisjon er og har vært å forsvare landet mot et væpnet angrep. Det er ikke min ambisjon og granske den svenske transatlantiske link, men i artikkelsamlingen *"Mellan byråkrati och krigskonst"* viser Magnus Petersson, til i sitt innlegg, *"Sverige och väst– Svenska strategier för det kalla kriget"*¹²⁹, at de svenske bånd til vesten og NATO er langt mer omfattende enn det som har preget den offisielle debatten. Dette til tross, Sverige har ikke hatt de samme forsvarsgarantiene som et fullt medlemskap i en allianse som NATO ville gi. Sveriges garanti for sikkerhet har vært nasjonens egen Försvarsmakt. Dette har ført til at svensk våpenindustri har vært et prioritert satsningsområdet. Trusselen fra øst har derfor vært dimensjonerende for eget behov for tilpassing av militær kapasitet. Försvarsmakten har derfor gjennom hele Den kalde Krigen vært avhengig av å opprettholde et troverdig forsvar. Materiellet har vært moderne og kvantitetsmessig har det svenske forsvaret vært blant de sterkeste i Europa. Men det har hatt sin pris. I dag er Försvarsmakten i ferd å gjennomføre en betydelig nedrusting av den substansielle delen av svensk militær kapasitet. Personellreduksjonene er også betydelige. Likevel er det min oppfatning at det svenske forsvaret i fremtiden vil være en høyverdig bidragsyter til internasjonale operasjoner.

Når det gjelder kvaliteten på den militære kapasiteten, så har denne ikke vært prøvet, eller veid opp mot andre nasjoners kapasiteter. Den norske fellesoperative doktrinen beskriver viktigheten av en regelmessig kvalitetskontroll av den militære kapasiteten. Som et eksempel kan det nevnes at det norske Forsvaret øver og *"sparrer"* regelmessig med sine allierte.

---

¹²⁹ Petersson, Magnus, *"Sverige och väst - Svenska strategier för det kalla kriget"*, Strategiska Institutionen / Försvarshögskolan, Stockholm 1999.

Dessuten gjennomfører SACEUR jevnlig operative evalueringer, for på den måten å kvalitetssikre NATOs militære kapasitet.

Ubåtkrenkelsene var en prøve på det svenske forsvarets evne til å finne, utvise og eventuelt senke fremmede Ubåter. Mange offisielle svenske kilder, uttrykte bekymring over svensk mangel på suksess. Gjennom en rekke intervjuer med Sveriges tidligere statsminister, Ingvar Carlsson sommeren år 2000, gav den tidligere statsminister uttrykk for betenkeligheter rundt den militære innsatsen og stilte spørsmål ved om det virkelig var en Ubåt i svenske farvann. Det er også verdt å merke seg at de nevnte operasjonene fant sted i en tid da bevilgningene til Försvarsmakten var betydelig større enn i dag.

7.9.3 Oppdraget

Diskusjonen vil først og fremst gå på hvilke oppdrag den svenske Försvarsmakten skal være forberedt på å påta seg, samt prioriteringen av disse. Generalløytnant Kihl fremla en analyse hvor han kunne vise til at det svenske forsvaret i fremtiden ikke vil kunne klare å slå tilbake et ofattende væpnet angrep mot svensk territorium. Øvelser ved FHS og analyser gjort i forbindelse med operasjonelle disposisjoner, viser også at det svenske forsvaret i fremtiden vil få store problemer med å forsvare svensk territorium. Øvelse Gotland viste eksempelvis at Sverige ikke har tilstrekkelig med militære ressurser til å delta i internasjonal krisehåndtering, og samtidig forsvare Gotland og Mälardalen.

Spørsmålet blir derfor om den svenske Försvarsmakten skal fylle hele spekteret av mulige og sannsynlige oppdrag, eller skal den fokusere på noen få usannsynlige oppdrag, som territorielt forsvar.

Uansett - endres oppdragene uten at styrkestrukturen endres tilsvarende, vil regjeringens handlingsmuligheter gå fra den idéelle situasjonen i 1), til en situasjon 2), eller til en situasjon 3). Dersom den doktrinelte delen ikke kommer på plass, vil man kunne oppleve at oppdraget avledet av en nasjonal målsetting, ikke vil kunne løses som følge av mangel på militære kapasiteter.

8. Teoritilknytning

Det internasjonale systemet består av et sett stater som grovt sett tilsvarer FNs medlemsland. Disse statene samhandler eller er i kontakt med hverandre i større eller mindre grad. Denne samhandlingen kan beskrives som internasjonale relasjoner og omfatter all samhandel mellom stater, som handel, økonomi, turisme, traktater, kultursamarbeidet m.m.

Internasjonal politikk er den delen av de internasjonale relasjonene som omhandler konflikter, makt og styring og er derfor en begrenset del av de internasjonale relasjonene.

Den overordnede hensikt med en stats sikkerhetspolitikk er *"förutom å säkra eget territoriet, är att bidra till et skapande av fred och ökad stabilitet"*¹³⁰, som Gunilla Herolf uttrykker det. For en småstat blir det av overordnet betydning at det internasjonale systemet respekterer de normer og regler det internasjonale samfunnet har vedtatt.

Samtidig vil settet av stater ha som mål å sikre nasjonale mål og ambisjoner, for på den måten å trygge enkeltindividets eksistens og velferd.

Gjennom diskusjonen av de indre og ytre rammefaktorene har jeg vist ved å selektere et begrenset utvalg av indikatorer, hvordan det internasjonale systemet påvirker nasjonal politikk, og hvordan begge rammefaktorene påvirker regjeringens handlingsrom. Diskusjonen underbygger Andréns *"utrikes inrikes politik och inrikes utrikes politik"*.¹³¹

Imidlertid bygger mine utvalgte indikatorer, hva gjelder både de indre og de ytre rammefaktorer, videre på Buzans systemteori. Buzans modell, som jeg har anskueliggjort på side 13, bruker jeg som en forklarende modell til interaksjonen i Andréns *"utrikes inrikes politik och inrikes utrikes politik"*.¹³²

---

¹³⁰ Herolf, Gunilla., "Sverige i det europeiska säkerhetspolitiska samarbetet", Strategisk årsbok 2000, s 63.

¹³¹ Andréns., Strategisk årsbok 2000, s 32-42

¹³² Andréns., Strategisk årsbok 2000, s 32-42

Jeg har ved min diskusjon om statens handlingsrom vist hvordan regjeringens handlingsalternativ formes og legger grunnlaget for statens mulige strategivalg.

Beslutninger tas av individer som blir påvirket av innenrikspolitiske så vel som utenrikspolitiske faktorer. Innenrikspolitiske beslutninger er ofte relatert til individets påvirkning av kampen mellom gruppe-interesser. Samtidig pågår en kontinuerlig institusjonell makt- og ressurskamp innad i regjeringen og i det statlige byråkratiet. Stater er derfor ikke monolittiske enheter og beslutninger kommer sjelden som et resultat av enhetlig forståelse om hva som er de nasjonale interesser.

Regjeringens handlingsmuligheter blir derfor begrenset. Handlingsrommet vil forbli dynamisk som følge av påvirkningen av de indre og ytre kreftene. Regjeringen vil derfor måtte prøve å utvide handlingsrommet, og utøve en politikk hvor handlingsrommet beveger seg mot det optimale eller absolutte som vist ved fig 6, *"Idéell modell for ideal handlingsrom"*. I den virkelige verden vil derfor regjeringen strebe etter en *"Grand Strategy"*, noe denne studien viser å være en uopnåelig ambisjon. Som nevnt er dette oppnåelig kun i de ekstremt totalitære stater, hvor staten har full kontroll.

9. Modelltilknytning

Den kalde Krigens sikkerhetslogikk tilsa at sikkerhetspolitikk hadde prioritet over all annen politikk og at militærmakt var det prioriterte sikkerhetspolitiske virkemiddelet. Lokket som Den kalde Krigens la over den Europeiske sikkerheten forsvant over natten og fjernet mange av de begrensningene som var lagt på enkelte staters handlingsrom. I løpet av kort tid blusset flere latente konflikter opp, som i Baltikum, i Kaukasus og særlig på Balkan. Truslen mot svensk sikkerhet rykket nærmere, noe som fikk den svenske regjering til å agere. Svensk militærmakt skulle ikke lenger bare være knyttet til forsvar av svensk territoriet. Svensk militærmakt skulle nå aktivt brukes som et utenrikspolitisk instrument for å forsvare svenske interesser og nasjonale mål.

Denne nye strategien stiller såvel svenske politikere som militære overfor nye utfordringer. For politikerne gjelder det å bli kjent med det nye politiske virkemiddelet, militærmakten. Det er helt nødvendig at politikerne forstår hva den militære kapasiteten kan brukes til like mye som hva den ikke kan brukes til.

For de militære ligger utfordringen i å tilpasse virkemiddelet den politiske ambisjonen. Det er nødvendig å utvikle såvel den doktrinelle som den substansielle delen av den militære kapasiteten. De økonomiske rammene gir grunnlag for den militære tilpassning.

Politikernes oppgave blir å bestemme de politiske målene som de militære midlene skal virke mot. Oppdraget til Överbefälhavaren må være realistisk i forhold til nasjonens interesser og til de bevilgede økonomiske rammer.

En gjensidig og utvetydig forståelse av mål og midler er en forutsetning for å nå de nasjonale målen. Dette krever politisk ansvar og militær respekt i forhold til tilpassing av den militære kapasiteten. Gjensidig forståelse og kunnskap om hverandres roller på en annen måte enn det som var tilfellet under Den kalde Krigen, er avgjørende for suksess.

Den militære kapasiteten, (den doktrinelle og den substansielle) må tilpasses de politiske ambisjonene. Alliansetilhørigheten har rettfærdiggjort en vesentlig nedbygging av de ulike forsvarsmaktene i NATO. Et væpnet angrep på Norge synes som svært usannsynlig. Det norske Forsvaret har derfor forlatt tanken om invasjonforsvaret. For Norges vedkommende vil derfor Forsvaret mer og mer tilpasset en operabilitet som passer inn i NATOs hanske. Sikkerheten vil likevel trygges gjennom alliansemedlemskapet i NATO.

Försvarsmakten er også i ferd med å omstrukturere den militære kapasiteten. Nedbygging til tross, målet synes, som tidligere, å være forsvar av svensk territorium. Like klart er det at Försvarsmakten samtidig skal tilpasse den militære kapasiteten til en rekke oppdrag i en internasjonal sammenheng. Den

svenske Försvarsmakten må med andre ord tilpasses både de sannsynlige og usannsynlige oppdragene. Dette er selvsagt mulig, men det vil koste.

Et vesentlig poeng ved denne studien er å fokusere på troverdigheten ved statens ulike virkemidler, og da har selvsagt diskusjonen rundt anvendelsen av det militære virkemiddelet stått sentralt. Det idéelle er å oppnå en positiv politisk synergieffekt gjennom effektiv bruk av virkemidlene. Utenrikspolitikken styrker innenrikspolitikken som igjen frigjør og øker muligheten for strategiske valg i handlingsrommet.

Synergieffekten kan også virke negativt. Handlingsrommet kan bli redusert på grunn av en feilslått utenrikspolitikk. Dersom den militære kapasiteten ikke løser de politiske målene vil de ytre rammefaktorene påvirke handlingsrommet, som igjen vil påvirke de indre rammefaktorene, og man får en sakte desintegrering av regjeringens handlingsrom, noe som kan lede til regjeringsskriser og kaotiske tilstander.

I venn-diagrammet på side 65, viser jeg hvordan oppdrag og militær kapasitet henger sammen. Jeg har også vist hvordan den doktrinnelle delen henger sammen hierarkisk.

Når Buzan beskriver statens idé som statens hjerte, vil en militær felles doktrinne være Försvarsmaktens hjerte. Hjertet må slå for å skape liv, forståelse og entusiasme for Försvarsmaktens innretning. Akkurat som statens idé forankres i staten, må doktrinen forankres i Försvarsmakten, som en ledestjerne for all virksomhet. Dette fordi det i følge Buzan er *"The Idea of the State - The Physical Base of the State and The Institutional Expression of the State"*,¹³³ og interaksjonen mellom disse tre komponenter som utgjør Statens sikkerhetskomples. I Försvarsmakten vil doktrinen, de menneskelige ressursene og Högkvarterets policy fylle samme kompleksitet. Doktrinens funksjon vil være å danne basis for trygget blant de ansatte og forståelse for de militære disposisjoner, på lik linje med idéen som bærebjelken i staten.

---

¹³³ Buzan, *"People States & Fear"*, s 65.

For å vise hvordan den militære kapasiteten er satt sammen, valgte jeg én av mange variabler, logistikk, som et eksempel på hva militær interaksjon innebærer. Studien viser at i likhet med de andre grenvise doktrinene, er den logistiske doktrinen en vesentlig del av den felles plattform som Försvarsmakten skal bygge sin militære kapasitet på. Den logistiske doktrinen er utgangspunktet for hvilke militære ressurser som må anskaffes for å underbygge logistikkdoktrinens funksjon.

Logistikk er med andre ord en viktig del av Försvarsmaktens basisfunksjoner. Er ikke det logistiske fundament i harmoni med den militære målsetting, vil dette få konsekvenser for anvendelsen av militærmakten.

Svikter troverdigheten ved den militære innsatsen, vil dette kunne føre til alvorlige tilbakeskritt i svensk utenrikspolitikk. Utenrikspolitikken har som mål å sikre svensk integritet og trygge velferdsstaten. Min argumentasjon rettfærdiggjør derfor mitt resonnement, at i den ytterste konsekvens, vil velferdsstaten og individets sikkerhet være truet som følge av et mangelfullt logistisk fundament.

Operativ logistikk har med andre ord betydning for nasjonens politiske ambisjoner og oppnåelsen av nasjonalstrategiske mål, på lik linje med annen militær "hardware". Studiens ambisjon var bl a å avklare og diskutere en mulig sammenheng mellom hvordan regjeringens handlingsrom påvirkes av politikk, den nasjonale strategi og bruk av virkemiddelet militærmakt.

Tidligere i studien ba jeg leseren om å huske Nils Andréns ord om aktørens troverdighet:

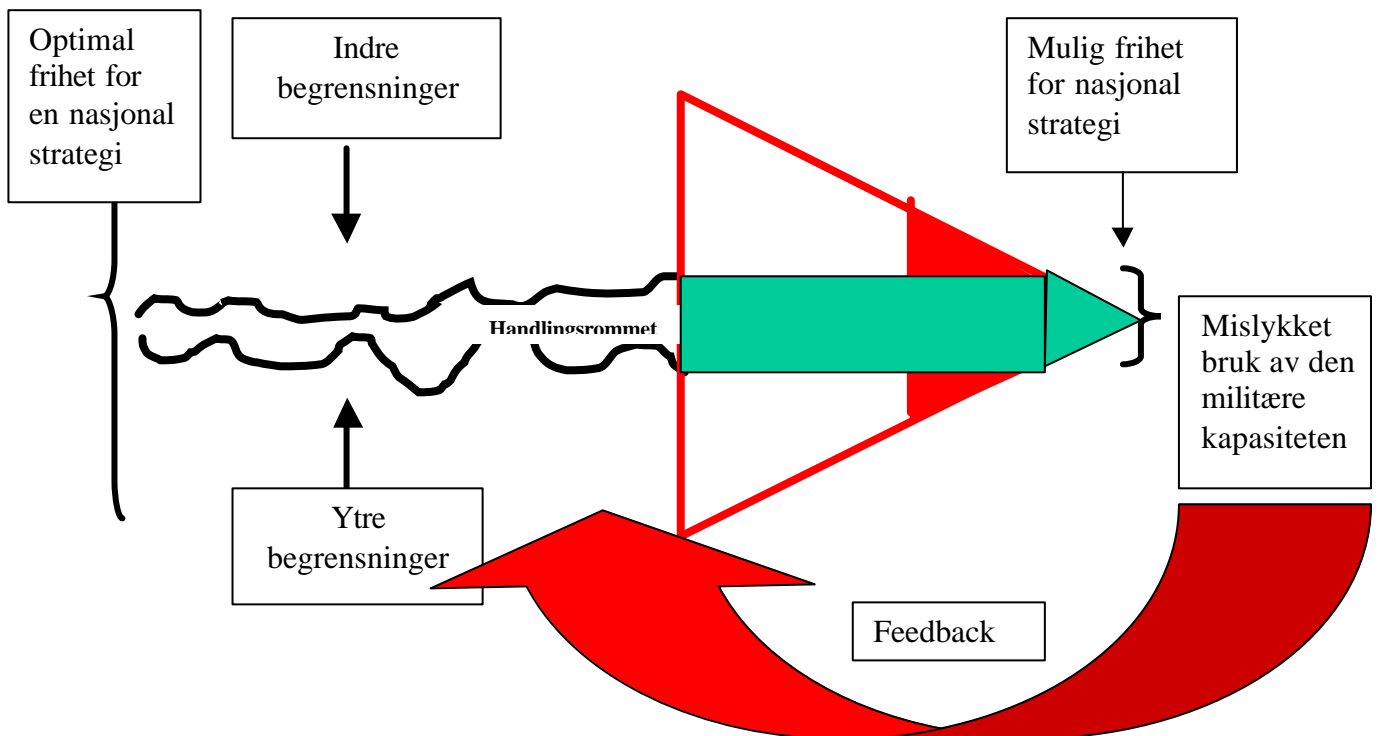
*"En aktör anses som trovärdig om aktörens deklarerade mål av andra aktörer anses motsvaras av förmåga (= vilja och resurser) att förverkliga dem."*¹³⁴

---

¹³⁴ Andréns, Nils., "Alliansfrihet och internationell samverkan" i Strategisk årsbok 2000, s 163.

Den metaforiske idealmodellen på side 31, beskriver det idéelle handlingsrommet, hvor organismen kan utnytte hele spekteret av virkemidler (*Grand Strategy*).

Modellen under kan sees på som et sammendrag av politikk, strategi og militærmakt og den viser hvordan regjeringens handlingsrom påvirkes, og hvordan handlingsmulighetene endres fra det idéelle til the suboptimale, og dermed belyser Andrés ord om troverdighet.

Fig 12. Handlingsrommets påvirkning av politikk, strategi og militærmakt.

Modellen viser hvordan en regjeringens handlingsrom reduseres som følge av et mislykket militært engasjement. Årsaken til denne uheldige utvikling kan være at den militære kapasiteten, den doktrinelle delen og det politiskavlede oppdraget ikke er i harmoni og inngrep med hverandre. Det vil si at militærmakten som et utenrikspolitisk instrument ikke har levert det politikerne ønsket og beordret gjennom oppdraget.

9.1 En eksemplifisering

For å illustrere mitt resonnement og for ytterligere å underbygge min senere konklusjon vil jeg beskrive konsekvensen ved to relativt jamførbare historiske eksempler.

Samtidig som forfatteren kjenner i detalj til omstendighetene rundt episode nr én, er det like åpenbart en mengde hendelser rundt episode to som ikke er offentligjort. Dette kvalifiserer til et forsiktig utsagn om årsaksforhold og konklusjoner. Forfatteren mener likevel at de to episodene fremstår som to eksempler om samme sak, hvor den ene episoden ble løst på en eksemplarisk diplomatisk måte, og hvor nasjonene som var involvert beholdt og til dels øket sitt eget fremtidige handlingsrom. Den andre episoden synes å være et eksempel på det motsatte. De involverte nasjonen har trent seg selv og hverandre opp i et hjørne hvor handlingsrommet er blitt redusert som følge av en mer aggressiv holdning til bruk av egne virkemidler.

Episode nr én refereres til en hendelse i Barentshavet, der et russisk jagerfly flyr inn i propellen på et norsk maritimt overvåkingsfly av typen Orion. Episode nr to refereres til hendelsen i Kinahavet der et kinesisk jagerfly flyr inn i propellen på et amerikansk etterretningsfly av typen Orion.

9.1.1 Barentshavet 1989

Forfatteren har selv vært mannskap ombord på det norske maritime overvåkingsflyet, og kjenner derfor i detalj hvilke rutiner og klare ordrer som foreligger ved denne type oppdrag.

Et standard oppdrag vil normalt være å oppdage og identifisere all militær aktivitet i luften, på havoverflaten og under vann. Denne dagen var "*flyets øyne*" rettet mot sovjetisk aktivitet. Samtidig pågikk et rutinemessig sovjetisk arbeid for å hindre at informasjon om egen aktivitet skulle bli avslørt. Dette ble verifisert bl a gjennom at sovjetiske landbaserte radarer fulgte de norske bevegelser der dette var mulig. Sovjetiske etterretningsfartøy lå fast stasjonert i internasjonalt farvann, utenfor norskekysten og sovjetiske jagerfly markerte en kontinuerlig tilstedeværelse av sovjetisk militærmakt ved stadig å fly nært og til tider avskjære norske fly.

Denne dagen fløy piloten i et sovjetisk Flanker jagerfly for nært. Piloten hadde tidligere kjekket seg ved å ta hendene bort fra flykontrollene. Han vinket til den norske piloten og fløy til tider uvettig og farlig. Han oversteg og brøt helt klart den ordre han hadde fått.

Han fløy inn i det norske flyets propeller og forårsaket en livsfarlig situasjon, hvor både han selv og det norske mannskapet var nær ved å miste livet.

Det sovjetiske flyet landet i Murmansk og det norske Orion-flyet greide også å ta seg fram til norskekysten og landet trygt på Banak flystasjon.

Allerede på hjemveien rapporterte det norske mannskapet om episoden, og før flyet hadde landet, var diplomatiet i gang med å legge en strategi for hvordan episoden burde løses. Rapporten fra mannskapet var klar. Det var pilotens kvalifikasjoner og hans eget omdømme som forårsaket episoden, noe som senere kunne bevises, da ulykken ble registrert gjennom flyets elektronikk. Dette var en ulykke som kan skje, men som ikke bør skje. Norsk diplomati og strategi bygget sin offisielle protest rundt dette poeng. Det norske diplomatiet gikk umiddelbart ut i media, og selv avkreftet at handlingen var en bevisst provokasjon fra Sovjet. Et uhell er lett å beklage og dette ble så gjort fra sovjetisk hold.

Begge nasjoner bidro til at fonflikt-terskelen ble hevet og spekteret av handlingsmuligheter ved senere hendelser var intakt eller snarere økt. Diplomati som virkemiddel, ble styrket fordi episoden førte til en bedre dialog mellom de to nasjoner.

Episoden viser at offiserskompetansen, pilotens mangel på forståelse for alvor og betydningen i hans arbeid, i dette tilfelle resulterte i ringvirkninger lang utover hans eget ansvarsområde.

9.1.2 Kinahavet 2001

Det er alminnelig kjent at det samme etterretningsspill eksisterer mellom stater i et såvel globalt som regionalt perspektiv. Etterretninger om andre nasjoners ambisjoner og hensikter er nødvendig, for selv å være forberedt på mottiltak, dersom bruk av virkemidler skulle bli nødvendig.

Det er derfor rimelig å anta at episoden i Kinahavet hadde klare paralleller til episoden nevnt over. Ut i fra egen erfaring og gitt en standard oppdragsprofil, er det mer sannsynlig at den kinesiske piloten fløy umotivert inn i propellen på det amerikanske flyet, enn motsatt.

En vesentlig forskjell ved de to ulykkene er at den kinesiske piloten styrtet i havet og det amerikanske flyet, fullpakket av elektronisk utstyr i tillegg til avgjørende bevismateriale rundt ulykken, måtte nødlande på kinesisk jord.

Det er ikke forfatterens ambisjon å gi en fullstendig analyse av de ulike diplomatiske trekk. Jeg ønsker med dette eksemplet ganske enkelt å vise hvordan kinesiske og amerikanske myndigheten spilte kortene og hvordan dette spillet nå har trengt de samme nasjonen opp i et hjørnet som ingen i utgangspunktet ønsket. Den følgende beskrivelse er hentet fra CNNs nyhetsredaksjon.¹³⁵

Dagen etter ulykken reiser den amerikanske militærattasjeen til Hainan for å oppsøke besetningen, som var tatt i bevaring av kinesiske myndigheter. Allerede nå ønsket amerikanske myndigheter å markere militær styrke. Derfor ble høyeste militære sjef sendt. Ambassadøren kom inn på et senere tidspunkt.

Samtidig advarer amerikanske myndigheter kinesiske militære mot å gå ombord i flyet med den hensikt å hente ut sensitiv elektronikk. Kina ønsker åpenbart å spare tid, og beskylder USA for skylden til ulykken. USA beskylder den kinesiske piloten for en aggressiv handling, en handling som forårsaket ulykken.

Sakte ble mulighetene for en fredelig diplomatisk løsning innhentet av en rekke konfliktskapende utsagn og handlinger. Det diplomatiske virkemiddelet var i ferd med å redusere handlingsrommet for bruk av det samme virkemiddelet senere.

---

¹³⁵ <http://www.cnn.com/2001/US/04/01/us.china.plane.03/>

Dagen etter ble derfor håndteringen løftet opp på det høyeste diplomatiske nivå. President Bush forlanger at besetningen skal slippes fri umiddelbart. Den kinesiske presidenten, Jiang Zemin setter skylden på USA og forlanger en unnskyldning. Det høyeste diplomatiske nivå er nådd. Andre virkemidler må brukes.

USA beordrer 3 krigsskip til Kinahavet. Et nytt virkemiddel var tatt i bruk.

Den diplomatiske dialogen begynner igjen å virke. Den amerikanske presidenten beklaget at den kinesiske piloten omkom. En unnskyldning for hendelsen ville ikke komme. USA hadde sannsynligvis beviset for årsaksforholdet flyet. Det hele er blitt en diplomatisk kamp om en svart boks, hvor taleregistratoren og "*elektroniske bekreftelser*" ville kunne bevise USAs uskyld. Derfor kommer heller ingen formell amerikansk unnskyldning.

Flere virkemidler er senere tatt i bruk. Om amerikansk militær beredskap er høynet, vites ikke, men det er meget sannsynlig. Etter at USA,.

USA opplevde umiddelbart uventet motbør i FN og mistet sin plass i FNs menneskerettskommisjon. Rrepresentantenes hus vedtok senere å holde tilbake penger USA skylder FN. USA har svart Kina med en trussel om å gå imot kinesisk arrangement av de Olympiske leker.

I øyeblikket er det en isfront mellom en supermakt og en regional stormakt. Det er mye som tyder på at det kan ta lang tid til å etablere normale diplomatiske forbindelser. Det regionale sikkerhetskomplekset har fått en uheldig utvikling, som kan lede til et nytt våpenkappløp og mistenkeligjøring av nasjonenes intensjoner og ambisjoner.

Selv om de to hendelsene ikke er direkte sammenlignbare, viser analysen hvordan det politiske handlingsrommet påvirkes av en nasjonal strategi. Samtidig som hendelse én er et eksempel på et riktig diplomati, er det like riktig å si at strategien i hendelse to har vært uheldig, og at den amerikanske administrasjonens handlingsmuligheter er snevret inn.

Eksemplet viser hvordan den dynamiske prosessen i handlingsrommet er påvirket av de tre variablene politikk, strategi og militærmakt.

10. Konklusjon

Denne studien viser hvordan en regjerings handlingsrom blir formet av så vel ytre som indre rammevilkår. Hensikten med denne studien var dessuten å diskutere hvilke forutsetninger som må ligge til grunn ved en eventuell bruk av militærmakt som et utenrikspolitisk virkemiddel.

Fra Den kalde Krigens slutt, har det vært en dynamisk, kontinuerlig og til tider også dramatisk endring av de ytre rammevilkårene. Den kalde Krigens opphør la paradoksalt nok, grobunn for en ny strategi for bruk av militærmakt.

Svensk utenrikspolitikk har som mål å trygge svensk sikkerhet og der igjen den svenske borger. Sverige har gjort et strategisk veivalg der alliansefriheten i fred ikke lenger bare skal "*syfte neutralitet i krig*", men der alliansefriheten i tillegg skal sikre freden mot krigen.

Selv om de indre rammevilkårene i Sverige har vært relativt stabile vil regjeringen hele tiden komme under press til handling fra så vel nasjonale som internasjonale aktører. Sikkerhetsrelaterte strategier og muligheter vil derfor oppstå i et handlingsrom som vil være i en kontinuerlig dynamisk og foranderlig prosess. En plan eller en strategi vil alltid være et redskap for å motvirke negative effekter mot det samme handlingsrommet. Fordi handlingsrommet begrenses eller utvides, som følge av at de ytre og de indre rammevilkårene endres, vil hele spekteret av nasjonale virkemidler også forandres og ikke alltid være tilgjengelig i fullt monn i svensk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Militærmaktens rolle vil imidlertid ligge innenfor handlingsrommet og bruk av militærmakt som et virkemiddel i svensk utenrikspolitikk vil derfor være et instrument som kan brukes for å sikre svensk sikkerhet, om det brukes rett.

Modellen på side 77 er et eksempel på svensk militær kapasitet som brukes i en strategi og under forutsetninger hvor målene og oppdraget ikke er harmonisert med hva som er mulig å oppnå gjennom anvendelse av militærmakt. Utenrikspolitikkenes muligheter innskrenkes i handlingsrommet, noe som er uheldig fordi svenske nasjonale interesser rammes.

Dette vil være en utvikling som ikke vil tjene verken svenske nasjonale interesser eller svenske interesser for et sikkert Europa.

Det svensk-finske Petersberginitiativet og forslaget til integrering av VEUs krisehåndteringskapasitet til EU, var en markering av et ønske om å ta et større ansvar for sikkerheten i Europa. Det er derfor rimelig å anta at den svenske regjering har gjennomdiskutert det store spekteret av militære oppdrag som Försvarsmakten skal kunne løse internasjonalt, og at en strategi for bruken av militær kapasitet er etablert. Denne strategien er imidlertid ikke forankret i Försvarsmakten. De tiltenkte oppdragene er heller ikke forankret i den samme Försvarsmakt. Her diskuteres internasjonale oppdrag som et minste felles multiplum, og ikke som det omfattende og kompliserte spekter av mulige oppdrag en deltagelse internasjonalt vil fordre.

Denne studien viser at Försvarsmakten lider under klare politiske føringer for hva de fremtidige oppgavene skal omfatte. Fordi det er den nasjonale strategien som skal utlede de potensielle oppdragene, er det essensielt at den militære kapasiteten snarest kommer i inngrep med den politiske ambisjonen. En doktrine må utarbeides og personellet må utdannes i forhold til denne nye virkelighet. For at omstillingen skal tas på alvor må den politiske idé forankres i alle nivåer i Försvarsmakten. En solid informasjonsstrategi, vil kunne gi den ønskede effekt.

Försvarsmakten fortjener et større politisk bidrag og en bredere politisk debatt om mål og midler. Skal Försvarsmakten leve opp til de politiske ambisjonene og fylle hele spekteret av oppdrag må målene tilpasse midlene samtidig som den militære ledelse må tilpasse midlene målene.

11. Fremtidig forskning

Strategi er fremtidsrettet og den nasjonale strategien er harmonisering og koordinering av mål og midler. Dosent Gunnar Åselius referer til Clausewitz når han sier at "*Strategi kan oppfattas som konsten att välja handlingsväg för att nå säkerhetspolitiska mål.*"¹³⁶ Derfor vil forskning rundt handlingsmuligheter og handlingsvalg fortsatt være et viktig bidrag til en nasjons strategi og utenrikspolitiske veivalg.

Når Santesson søker et større engasjement i det svenske folket for sikkerhetsrelaterte områder, har jeg tidligere sagt av sikkerhetspolitikken kompleksitet gjør at den alminnelige svenske borgeren mister både grep og interesser.

Den metaforiske idealmodellen som jeg har utviklet i denne studien bør kunne bidra til at kompleksiteten i sikkerhetsrelaterte saker kan gjøres mer synlig og der igjen politikken mer interessant og folkelig anvendbar.

Den samme modellen er også anvendbar i andre sammenhenger. En bedrift som ønsker å eksistere i et konkurransepreget marked, vil alltid være utsatt for indre og ytre press. Vikemidler vil settes inn for å utvide den enkelte bedrifts handlingsmuligheter. Sett i sammenheng med en forretningsidé eller doktrine vil modellen derfor kunne være et hjelpemiddel og et virkemiddel til å forklare nødvendige endringer for å sikre egen bedrifts eksistens.

For å tjene de politiske mål og kunne overkomme den motviljen til endringer som eksisterer, bl a i Forsvarsmakten, vil modellen kunne brukes som et verktøy i diskusjonen rundt nødvendige endringstiltak. Dette fordi endringstiltakenes overordnede mål er ment funksjonelle relatert til Sveriges nasjonale interesser, til Förvarsmaktens fremtidige oppgaver og til de ansattes sikkerhet og egen trygghet.

Det er min oppfatning at Förvarsmakten nå trenger en grundig regissert informasjonsstrategi. Denne studiens dokumentasjon på forholdet mellom

---

¹³⁶ Åselius., "*Clausewitzreceptionen i Sverige intill första världskriget*".

nasjonale interesser og militære oppgaver/midler vil kunne brukes som modell for denne strategien.

Spesielt blir modellen anvendbar i et sikkerhetspolitisk perspektiv, hvor strategien for bruk av militærmakt skal tilpasses utenrikspolitiske mål. Videre forskning bør derfor fortsette diskusjonen om den militære strategien og hvilke oppdrag Försvarsmakten er ment å skulle dekke. Håvoll nevner en rekke utviklingstrekk, som lavere toleranse for tap, humanitær intervensjon vs ikke-intervensjon, begrensede og asymmetriske operasjoner, offensive strategier, multinasjonalitet, med mer, og hvor disse normative og konseptuelle endringene gir føringer for nye inngangsverdier for bruk av militærmakten.¹³⁷ Disse endringer fordrer et stort spekter av militære virkemidler for å kunne løses. Det er stor forskjell på å drive vinterkrig i Norrland og geriljakrig i de greske fjell. Imidlertid er forskjellen noe mindre om man driver vinterkrig i de greske fjell. Det er dette jeg mener med at den militære kapasitet må tilpasses de politiske oppdragene, og de politiske ambisjoner må tilpasses den militære kapasitet. Fremtidig svensk forskning bør derfor fokusere på under hvilke politiske betingelser, hvilke geografiske/klimatiske forhold, og under hvilke operative forhold Försvarsmakten skal virke internasjonalt. Det er som sagt mulig å dekke hele spekteret av militære oppdrag, fra forsvar av eget territoriet og en full eksistensiell krig til en begrenset humanitær operasjon. Å kunne dekke hele spekteret av oppdrag på en troverdig måte, vil imidlertid koste store summer og fordre et stort militært apparat med nok ressurser og kvalifiserte offiserer som kan og vil operere og trenes i hele spekteret av både sannsynlige og usannsynlige konflikter.

12. Abstract in English

When Barry Buzan discusses four models of possible nation-state link, he discusses as model one, the primal *nation-state*, exemplified by Hungary and

---

¹³⁷ Håvoll, Harald. "Hvorfor trenger Norge en strategi for bruk av militærmakt som et utenrikspolitisk virkemiddel, og hvilke forutsetninger og begrensninger vil være styrende for en slik strategi?" Individuell fordypning 1999-2000. Universitetet i Oslo, våren 2000.

other nations¹³⁸. According to this model the nation precedes the state and the state's main purpose is to protect and express the nation.

This study covers mostly the nation-state, Sweden, how politics appear on the agenda, how the National Strategy is formed, and how the use of military power affects the "*Room for Manoeuvre*". By selecting Politics, Strategy and Military Power as independent variables and "*Room for Manoeuvre*" as the dependent variable, I have used a method that allows me to discuss how the interaction between these variables occurs, and how these variables affects the "*Room for Manoeuvre*".

An important aspect of this study, is the discussion about the political "*Room for Manoeuvre*". In this "*Room*", the designations Windows of Opportunity and Governmental Freedom to Act, appears. Sometimes the Government will have full freedom, limited freedom or no freedom at all to act, depending on internal forces within its own nation or external forces in the more distant surroundings.

The study shows that the "*Room for Manoeuvre*" is continuously under pressure from individuals, organisations, and special interest groups in all layers of the society. The dramatic changes in respect to both world-wide and European security, will also affect the size of the governmental '*Room for Manoeuvre*'.

As mentioned, since use of military power is an important tool in respect to foreign policy, the complexity in using the military power is the main subject throughout this study.

The military capacity is divided into two parts, the doctrinal part and the substantial part (military "*software*" and "*hardware*"). Military capacity is analysed in respect to the whole spectre of military tasks, from a fully existential war to Peace Support Operations.

The conclusions shows that use of military forces, which are not prepared, trained or designed to meet the political objectives, will lead to a worse situation not only for the military force itself, but also for the governmental "*Room for Manoeuvre*".

Therefore, Sweden needs to analyse what kind of tasks its Armed Forces should cover. It is possible to meet the whole spectre of tasks, but such a policy and strategy will in most cases probably cost more money than the Swedish Government is willing to provide.

---

¹³⁸ Buzan. "*People States & Fear*", s 72.

Kildeoversikt

Bøker

Ackhoff, Russel L. *Creating the Corporate Future*, John Wiley, 1981

Allison, Graham T. *Essence of Decision – Explaining the Cuban missile Crisis* (2nd rev. ed.), Addison-Wesley Educational Publishers Inc. USA 1999

Andrén, Nils. *Säkerhetspolitik-Analyser och tillämpningar*. Norstedts Juridik AB. 1997

Bergström, Gøran & Boréus Kristina, *Textens mening och makt*. Metodbok i samhällsvetenskapelig textanalys, Studentlitteratur, Lund, 2000.

Barry Buzan. *An Introduction to Strategic Studies: Military Studies and International Relations*. Pearson Education Limited, England 1987

Buzan, Barry. *People States & Fear*. Pearson Education Limited, England. 1991

Bø, Olav. *FOU metodikk*. TANO 1995

Churchman, C, West. *Systemanalys*, 1968

Clausewitz, Carl von, *Om Krig*, (3 bind), København:Rhodos 1986

Crefeld, Martin van, *Supplying War - Logistics from Wallenstein to Patton*. Cambridge University Press. 1997

Diesen, Sverre. *Militær strategi - en innføring i maktens logikk*, 2 utg., Cappelen, 2000

Evjegård, Rolf. *Vetenskapelig metod*, Studentlitteratur, Lund, 1996

Furustig, Hans & Sjøstedt, Gunnar. *Strategisk omvärldsanalys*. Studentlitteratur 2000

Freedman, Lawrence. *War*. Oxford Paperbacks, Oxford University Press.

Kjeldsen, Sverre & Jacobsen, Dag & Lund, Kristin & Solheim Kaare. *Indremedisin og kirurgi*. Universitetsforlaget 1981

Gray, Colin S. *Explorations in Strategy*, Praeger, Westport, Connecticut, London. 1998

Gordon, Michal R & Trainor, Bernard E *The Generals' War - The inside Story of the Conflict in the Gulf*. Little, Brown & Company, New York. 1995.

Gustafsson, Leif & Lanshammer, Håkan & Sandblad, Bengt. *System och Modell. En introduktion till systemanalysen.*

Helkama-Rågård, Anna & Wedin, Lars (red). *Svenska intressen - Strategier för ett nytt Europa.* Strategisk Årsbok 2000

Kjeldsen, Sverre & Jacobsen, Dag & Lund, Kristin & Solheim Kaare. *Indremedisin og kirurgi.* Universitetsforlaget 1981

Liddel-Hart, B. H. *Strategy*, - (2nd .ed.), A Meridian Book 1991 (1954, 1967)

Miller, Lames Grier. *Living System*, Mc Graw-Hill. New Yourk.1978

Pagonis, William G. *Moving Mountains - Lessons in Leadership and Logistics from the Gulf War.* Harvard Business School Press. 1992

Skyttner, Lars. *General Systems Theory - An introduction*

Warden III, John A. *The Air Campaign - Planning for Combat.* USA. 1998

Zettermark, Hans & Hägg, Magnus & von Euler, Caroline. *The Batlic Room - Extending the Northern Wing of the European House.* Strategic Yearbook. 2001.

ARTIKLER - RAPPORTER -HOVEDOPPGAVER

Allied Joint Logistics Doctrine, AJP - 4. 1998

Bolin, Anna. *Political-Military Relations.* Strategiska Institusjonen / Försvarshögskolan SI Serie R:1, 2000.

Bengtsson, Agne & Mattsson Peter A (red). *Manöverkrigføring - metod eller tanke.* Operativa Institusjonen / Försvarshögskolan., 2000

Berg, Per. *On the Threshold?* Hovedoppgave i statsvitenskap, Universitetet i Oslo, høsten 1988.

Böhme, Klaus-Richard & Åselius, Gunnar (red). *Why Military History?* Försvarshögskolan, Strategiska Institusjonen. 2000

Europaprogrammet. *Strategiske utfordringer for Norge som olje- og energiproducent..* Seminar-rapport 1999

Knutsen, B, O. 1999. *Europeisk sikkerhet i en foranderlig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom.* FFI-rapport utarbeidet for Det kongelige Utenriksdepartement, november 1999

Nordin, Linda. *The NATO Air Strikes over Bosnia-Herzegovina - Why on 30 August 1995?* Strategiska Institusjonen / Försvarshögskolan SI Serie R:1, 1998

Nylander, Martin. *Cybernetik och systemprocesser - En generell begrepsapparat och dess använing.* B-uppsats. Tekniska Institusjonen / Försvarshögskolan. ChP 99-01

Petersson, Magnus, *Sverige och väst*, i artikelsamlingen *Mellan byråkrati och krigskonst – Svenska strategier för det kalla kriget*, Strategiska Institutionen / Försvarshögskolan, Stockholm 1999.

Think tanks och amerikansk policyutforming. C-uppsats i statsvetenskap, Stockholms Universitet. 1997

Ny ledningsorganisasjon för Försvarsmakten - Ledningorganisasjonen. 2000

Forsvarets fellesoperative doktrine, Del A - *Grunnlag*, Forsvarets Overkommando, 2000

Forsvarets Fellesoperative doktrine, Del B - *Operasjoner*, Forsvarets Overkommando, 2000

Joint Military Doctrine. Peace Support Operations. Swedish Armed Forces, Stockholm 1997

NATO Logistics Handbook, NATO Headquarters, Brussels. 1997

Försvarsmaktsidé och målbild. Årsrapport. Perspektivplaneringen 1999-2000

Håvoll, Harald. *Mislykket krisehåndtering og vellykket krig? – hvorfor mislyktes NATOs krisehåndtering under KOSOVO-konflikten, og kunne krigen vært avsluttet tidligere?* Semesteroppgave, Statsvitenskap Hovedfag. Universitetet i Oslo. Våren 2000

Håvoll, Harald. *Hvorfor trenger Norge en strategi for bruk av militærmakt som et utenrikspolitisk virkemiddel, og hvilke forutsetninger og begrensninger vil være styrende for en slik strategi?* Individuell fordypning 1999-2000. Universitetet i Oslo, våren 2000

Kibsgaard, Bjørnar. *Norge som strategisk energileverandør - konsekvenser for Sverige.* Foredrag, Oslo onsdag, 10. mai 2000

Vollebæk, Knut. *Det nye NATO - Konsekvenser for Norge.* Det sikkerhetspolitiske bibliotek. Nr 7 - 1999

Vollebæk, Knut. *Norwegian Security Policy in a changing Europe.* Det sikkerhetspolitiske bibliotek. Nr 8 - 1998

Sundelius, Bengt & Stern, Eric & Bynander, Fredrik. *Krishantering på svenska - teori och praktik.* Nerenius & Santéus Förlag

Åselius, Gunnar. *Clausewitzreceptionen i Sverige intill första världskriget.*
Foredrag ved Militærhögskolan den 8 november 1991